

Nr 5.

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående alkoholforskning samt undervisning och upplysning i alkoholfrågan m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition (VIII ht p. 328) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1954/55 beräkna till Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande ett anslag av 2 000 000 kronor.

Genom en den 19 februari 1954 dagtecknad proposition, nr 155, vilken hänvisats till särskilda utskottet, har Kungl. Maj:t sedermera, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, föreslagit riksdagen att

- a) besluta, att en professur i teoretisk alkoholforskning skall inrättas vid karolinska medikokirurgiska institutet vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock tidigast från och med den 1 juli 1955;
- b) till Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning för budgetåret 1954/55 under riksstatens åttonde huvudtitel anvisa ett reservationsanslag av 760 000 kronor;
- c) till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1954/55 under riksstatens åttonde huvudtitel anvisa ett reservationsanslag av 1 434 200 kronor.

Tillika föreslås i propositionen ändrade riktlinjer för undervisningen i alkoholfrågan vid skolor, yrkesutbildningsanstalter m. fl.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft lika lydande motionerna nr 486 i första kammaren av herr *Weiland m. fl.* och nr 625 i andra kammaren av herr *Carlsson* i *Tibro m. fl.*, i vilka, såvitt nu är i fråga, hemställs, att riksdagen måtte besluta att höja det i proposition nr 155 föreslagna reservationsanslaget till Bidrag till vissa nykterhetsfrämjande åtgärder med 75 000 kronor. Utskottet får i anslutning härtill tillägga, att det i motionerna avsedda reservationsanslaget i propositionen rubricerats Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen och motionerna väckta förslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås inrättande av en professur i teoretisk alkoholforskning, nya riktlinjer för undervisningen i alkoholfrågan, utvidgning av Centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet samt förstärkta anslag till förbundets organisationskostnader. Vidare föreslås nya former för statens stöd till nykterhetsorganisationerna och i anslutning härtill väsentligt ökade anslag. Sammanlagt äskas i anslagshöjningar för nästa budgetår omkring 1 570 000 kronor.

Inledning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 17 november 1944 tillkallade dåvarande chefen för finansdepartementet särskilda sakkunniga att verkställa utredning rörande nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning. Med skrivelse den 19 april 1952 avlämnade de sakkunniga, som antog benämningen *1944 års nykterhetskommitté*, ett särskilt betänkande (del III) angående undervisning, folkupplysning och forskning på alkoholfrågans område (SOU 1952: 12).

Över detta betänkande har ett 40-tal yttranden avgivits.

Nykterhetskommittén har även i sitt principbetänkande (SOU 1952: 53) berört alkoholforskningen samt undervisningen och folkupplysningen i alkoholfrågan.

Vid preliminär behandling inom finansdepartementet av nykterhetskommitténs förslag aktualiserades vissa spörsmål, varvid det befanns lämpligt att såsom komplement till de utredningar, som nykterhetskommittén haft att utföra, undersöka möjligheterna att vidtaga vissa ytterligare åtgärder ägnade att främja de nykterhetspolitiska strävandena.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 maj 1953 tillkallade chefen för finansdepartementet fyra sakkunniga¹ med uppdrag att verkställa en utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar. Med skrivelse den 2 november 1953 avlämnade dessa sakkunniga, 1953 års utredning angående stöd åt nykterhetsorganisationer och ungdomsvårdande sammanslutningar (i det följande kallad *1953 års utredning*), en promemoria (stencilerad) med förslag rörande stöd åt nykterhetsorganisationerna m. m.

Över denna promemoria har ett 15-tal yttranden avgivits.

I ett inledande avsnitt erinrar *föredragande departementschefen, statsrådet Persson*, om den tidigare den 19 februari 1954 beslutade propositio-

¹ Undervisningsrådet Ragnar Lund, ordförande, gymnastikdirektören Olof Halldén, domprosten Nils Karlström samt statskommissarien Karl Albert Lindbergson.

nen nr 151 angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m. och anför därvid i huvudsak följande.

Huvudprincipen i nu berörda förslag till reformering av nykterhetspolitiken är att positiva åtgärder i framtiden i så stor utsträckning som möjligt skall ersätta de korrektiv mot en ogynnsam utveckling i fråga om alkoholkonsumtion och nykterhetstillstånd, som man hittills sökt åstadkomma främst genom lagstiftning och annan reglering — i första hand genom ransoneringssystemet. Bland de positiva åtgärderna spelar de nykterhetsvårdande uppgifterna en framträdande roll. Frågan om en effektivisering av nykterhetsvården kommer också att underställas riksdagens prövning genom särskild proposition inom kort. Alkoholforskning samt undervisning och upplysning i alkoholfrågan bildar därjämte en annan viktig grupp av medel i det nykterhetsfrämjande arbetet. En tredje grupp av positiva nykterhetsfrämjande åtgärder riktar sig framförallt till ungdomen. 1953 års utredning har i ett särskilt betänkande om stöd åt ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet framlagt en rad förslag inom denna grupp. Dessa förslag torde senare i dag få upptagas till särskild behandling.

Såsom jag förut nämnt har nykterhetskommittén framlagt vissa förslag rörande alkoholforskning samt undervisning och upplysning i alkoholfrågan. Vidare har 1953 års utredning överarbetat och kompletterat kommitténs förslag, i vad de avser nykterhetsorganisationernas upplysningsverksamhet. Jag ämnar i det följande upptaga här avsedda förslag till närmare behandling. För att ge en allmän bakgrund till dessa förslag torde jag emellertid först få erinra om vissa uttalanden i förutnämnda proposition nr 151, vilka belyser den omdisposition av de nykterhetspolitiska insatserna, som nu är aktuell.

I sistnämnda proposition framhålles bland annat, att de insatser till nykterhetens främjande, som hittills gjorts i vårt land, i och för sig är betydande. Huvudvikten har lagts på att försvåra åtkomsten av rusdrycker genom restriktioner, främst motbokssystemet, vars administration drager stora kostnader. Även på övriga i svensk nykterhetspolitik traditionella områden, nykterhetsvård samt undervisning och upplysning i alkoholfrågan, gör samhället insatser, som vid en internationell jämförelse ter sig aktningvärda. I förhållande till kostnaderna för motbokssystemet är emellertid utgifterna för de positiva åtgärderna blygsamma. I fortsättningen uttalas, att det även för den som icke kan biträda nykterhetskommitténs uppfattning om motbokssystemet — vilken innebär en skarp förkastelse däröver — bör stå klart, att en helt annan vikt än tidigare måste läggas vid de positiva åtgärderna. En fördel med sådana ingripanden är att kontra-suggestiva verkningar i allmänhet är uteslutna. De innebär i regel icke tvång utan väddar till den enskildes förnuft och ansvarskänsla, eller också är de av hjälpande art. Ökade positiva insatser bör därför under alla förhållanden göras. Vidare understrykes, att det i detta sammanhang såtillvida föreligger ett samband med frågan om motbokssystemets bibehållande eller avskaffande, att ett slopande av detta möjliggör ökning av hithörande anslag i en utsträckning som eljest varit utesluten med hänsyn till det aktuella statsfinansiella läget.

Forsknings, undervisnings och upplysningens roll i den framtida nykterhetspolitiken.

Efter en redogörelse för nykterhetskommitténs och 1953 års utrednings synpunkter på forsknings, undervisnings och upplysningens roll i den framtida nykterhetspolitiken samt för remissbehandlingen av hithörande principfrågor anför *departementschefen* följande.

Vid den planerade omläggningen av nykterhetspolitiken, genom vilken bland annat ransoneringssystemet avskaffas, kommer tyngdpunkten inom nykterhetspolitiken att förläggas till de positiva åtgärderna.

Med en ökad frihet i den enskildes förhållande till alkoholen följer ett starkare krav på ansvar. Styrkan av den enskildes medvetande om detta ansvar torde i mycket hög grad vara beroende av klara insikter om alkoholbrukets verkningar i olika hänseenden. Nykterhetskommittén och 1953 års utredning synes ha givit övertygande belägg för nödvändigheten av betydande samhälleliga insatser i syfte att öka kunskaperna om alkoholbrukets individuella och sociala verkningar. Alkoholforskningen har här en viktig uppgift. Den bör därför främjas genom ökat statligt stöd. Från nykterhetspolitisk synpunkt är självfallet spridningen av redan vunna forskningsresultat och en fortlöpande undervisning och upplysning om nya rön av utomordentlig betydelse. Jag finner därför naturligt, att staten påtager sig större kostnader för sistnämnda verksamhet än som hittills varit fallet.

I vissa yttranden över nykterhetskommitténs betänkanden understrykes att nu berörda positiva åtgärder måste vidtagas i god tid före ransoneringssystemets upphörande. Samma krav återkommer i 1953 års utrednings promemoria. I propositionen nr 151 föreslås att motbokssystemet avvecklas från och med den 1 oktober 1955. Jag delar helt uppfattningen att här avsedda positiva åtgärder bör sättas in före motbokssystemets slopande och kommer därför i det följande att förorda anslagshöjningar för dessa ändamål redan för nästa budgetår.

Alkoholforskning.

Nuvarande förhållanden.

Nykterhetskommittén har i sitt **b e t ä n k a n d e III** lämnat en sammanfattande redogörelse för den i landet hittills bedrivna alkoholforskningen. Av denna redogörelse inhämtas bland annat följande.

Den *medicinska* alkoholforskning, som hittills bedrivits i vårt land, har varit övervägande *teoretisk*. De mest bekanta resultaten har vunnits vid den medicinsk-kemiska institutionen i Lund under ledning av framlidne professorn E. M. P. Widmark och vid den farmakologiska avdelningen vid karolinska institutet under ledning av professor G. Liljestrand. I Lund har bland annat utarbetats metoder för att bestämma alkoholhalten i blodet (det widmarkska provet) medan vid karolinska institutet ett stort antal

undersökningar av skiftande karaktär genomförts. De objektiva bestämningar av graden av alkohelpåverkan, vilka utförts av laboratorn L. Goldberg, har bland annat med stor framgång använts vid den på nykterhetskommitténs uppdrag verkställda undersökningen av verkningar av olika slag av maltdrycker. Flera av de nämnda svenska undersökningarna har för övrigt rönt stor internationell uppmärksamhet.

Den *klinisk-medicinska* alkoholforskningen har i vårt land hittills icke ägnats lika stort intresse som den teoretisk-medicinska. Först under de senaste åren torde några nämnvärda mera systematiska forskningar ha bedrivits (bland annat vid karolinska sjukhusets psykiatriska klinik, vid S:t Eriks sjukhus och vid Beckomberga sjukhus).

Medel till forskningarnas bedrivande har bland annat erhållits från stiftelsen Therese och Johan Anderssons minne, från Svenska sällskapet för medicinsk forskning, från den medicinska Nobelprisgruppens särskilda fond och från Vetenskapsakademiens Lindahlsfond. Sedan statens medicinska forskningsråd tillkom 1945, har vissa anslag lämnats av detta.

Den *sociala* alkoholforskningen har varit av tämligen sporadisk karaktär, men åtskillig sådan forskning har dock förekommit. På föranstaltande av 1911 års nykterhetskommitté genomfördes vissa undersökningar, bland annat av socialstyrelsen. 1944 års nykterhetskommitté har fortsatt detta arbete genom de undersökningar, vilkas resultat redovisas i dess olika betänkanden. Inom kontrollstyrelsens statistiska avdelning och inom fångvårdsstyrelsen samt vid rasbiologiska institutet i Uppsala har värdefulla sammanställningar gjorts. Även på enskilt initiativ har viktiga rön framkommit, såsom genom den s. k. nykterhetsfolkets lagstiftningskommitté, vars betänkande avlämnades 1931. Någon systematisk forskning under längre tid har dock inte bedrivits.

Nykterhetskommitténs förslag.

Nykterhetskommittén framhåller, att det föreligger behov av såväl medicinsk som social alkoholforskning. I fråga om den medicinska forskningen krävs både teoretisk och klinisk inriktning. Det synes emellertid kommittén inte lämpligt att alkoholforskningen spaltas upp på olika ämnen och fakulteter, som inte har beröring med varandra. Många forskningsuppgifter bör enligt kommittén taga formen av grupparbete. Av praktiska skäl måste en viss uppdelning på olika institutioner äga rum. Samordningen vore av grundläggande betydelse. För att tillgodose behovet av samordning föreslår kommittén, att medicinska forskningsrådets subkommitté för alkoholforskning förstärkes med representanter för det samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Subkommitténs huvuduppgift skulle vara att upprätta förslag till fördelning av den för alkoholforskning reserverade andelen av statsbidraget till medicinsk forskning men även att föreslå bidrag genom samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Utöver befattningen med anslagsfördelningen bör enligt nykterhetskommittén den för de båda forskningsråden gemensamma subkommittén också få till uppgift att stimulera till nya forskningar.

Kommittén understryker kraftigt den klinisk-medicinska alkoholforskningens betydelse och tillstyrker, att ett alkoholistsjukhus enligt alkoholistvårdsutredningens förslag snarast kommer till stånd.

Beträffande den teoretisk-medicinska alkoholforskningen anför kommittén bland annat följande.

Den teoretisk-medicinska alkoholforskningen har stor betydelse för upplysningsarbetet i alkoholfrågan. Resultaten av de hittills bedrivna forskningarna har visat sig i hög grad öka möjligheten till en åskådlig undervisning och en verkningsfull propaganda. Det är omvittnat från exempelvis läroboksförfattare att man nu kan åskådliggöra de små alkoholdosernas verkningar på ett mera övertygande sätt än innan de nyare undersökningarna publicerats. Även för de kliniska aspekterna på alkoholismen torde den teoretiska grundforskningen komma att få stor betydelse. För upplysningsarbetet är det av lätt insedda psykologiska skäl viktigt att ha tillgång till inhemska forskningsrön. De resultat som nåtts med svenska bilförare i Stockholm har för gemene man i Sverige en helt annan beviskraft än ett aldrig så väl utfört experiment i Chicago.

En förstärkning av den teoretisk-medicinska alkoholforskningen kan ske på olika sätt. Enklast kan den åstadkommas genom ökade anslag från medicinska forskningsrådet till de undersökningar som bedrivs av skilda forskare, t. ex. vid karolinska institutets farmakologiska avdelning. Forskningens existens och omfattning blir emellertid då beroende av det intresse, som enskilda vetenskapsmän visar för denna forskningsgren, och av de möjligheter, som dessa forskare kan ha att i konkurrens med andra viktiga arbetsuppgifter disponera sin tid för ändamålet. Om man vill för framtiden garantera att en teoretisk-medicinsk alkoholforskning stadigvarande och i behövlig omfattning bedrivs, är möjligheten att få anslag från forskningsrådet inte tillräcklig. En permanent forskningsinstitution för ändamålet skulle på ett helt annat sätt kunna tillgodose kraven på ökade insatser. En professur eller annan permanent akademisk forskarbefattning skulle också ge möjligheter till en ur olika synpunkter önskvärd grundligare läkarutbildning på detta område.

Ett av professorn G. Liljestrand framlagt förslag om en specialprofessur i teoretisk alkoholforskning (propositionen s. 12—15) synes nykterhetskommittén böra närmare övervägas. Kommittén anser sig inte kompetent att avgöra, om förslaget bör genomföras i den form det framlagts, men säger sig vilja framhålla den stora betydelse för bland annat nykterhetsupplysningen som en forskarbefattning av detta slag skulle få. De beräknade årskostnaderna — 65 000 kronor i 1948 års penningvärde — finner kommittén blygsamma i jämförelse med samhällets övriga utgifter för nykterhetsfrämjande åtgärder. Kostnaderna skulle enligt kommitténs mening med säkerhet ge gott utbyte för nykterhetsupplysningen i landet liksom för kampen mot alkoholskadorna över huvud taget.

Kommittén framhåller att den föreslagna institutionen enligt professor Liljestrands promemoria inte skulle kräva något omedelbart investeringsanslag, eftersom den ansågs kunna tills vidare inrymmas i befintliga lokaler. En i framtiden önskvärd påbyggnad av karolinska institutets farma-

kologiska institution för den nya institutionen skulle enligt en vid promemorian fogad kostnadsberäkning draga en kostnad av 325 000 kronor (vid 1948 års prisnivå).

Kommittén understryker slutligen behovet av en fortskridande social alkoholforskning. Kunskaper om alkoholens sociala verkningar är enligt kommitténs mening av betydelse särskilt för undervisningen vid skolor, socialinstitut och universitet. Kommittén anser, att det är av vitalt intresse för såväl den egentliga nykterhetslagstiftningen som den allmänna kriminallagstiftningen, att aktuella kunskaper om arten och graden av alkoholbrukets och alkoholismens sociala skadeverkningar kan erhållas. Formerna för en dylik forskning kan enligt kommitténs uppfattning inte bli desamma som beträffande den medicinska alkoholforskningen, då några på detta område specialiserade vetenskapsmän icke torde finnas. Däremot skulle sannolikt intresserade yngre vetenskapsmän kunna tänkas specialisera sig på området, om en sådan forskning uppmuntrades av statsmakterna. Kommittén anser därför, att man bör hålla möjligheterna öppna att i en framtid inrätta akademiska lärar- och forskarbefattningar i social alkoholforskning. Tills vidare finge man emellertid nöja sig med de mera begränsade forskningsmöjligheter som kunde skapas genom den föreslagna förstärkningen av subkommittén för alkoholforskning.

I anslutning till redogörelsen för nykterhetskommitténs förslag framhålles i propositionen, att det i innevarande års statsverksproposition (VIII ht p. 344) under hänvisning till nykterhetskommitténs förslag förutsatts, att de medicinska och samhällsvetenskapliga forskningsråden träffar överenskommelse om en samordning av alkoholforskningens olika grenar.

Departementschefen.

Departementschefen anför följande.

Såsom nykterhetskommittén visat omfattar begreppet alkoholforskning både ett medicinskt och ett socialt (samhällsvetenskapligt) forskningsområde. Den medicinska alkoholforskningen företer i sin tur dels en teoretisk, dels en klinisk inriktning.

Nykterhetskommittén betonar värdet av att alkoholforskningen såvitt möjligt samordnas. Från de synpunkter, som i nu aktuella sammanhang är av särskild betydelse, nämligen de nykterhetspolitiska, torde väsentliga fördelar stå att vinna genom en intim samverkan mellan företrädarna för de skilda forskningsområdena. Jag vill därför framhålla angelägenheten av att den utbyggnad av alkoholforskningen, som redan inletts och som bör ytterligare fullföljas, genomföres under beaktande av kravet på samordning. Vad beträffar samordningen mellan den medicinska och den sociala alkoholforskningen torde den i årets statsverksproposition förutsatta förstärkningen av medicinska forskningsrådets nämnd för alkoholforskning med representanter för samhällsvetenskapliga forskningsrådet innebära ett steg i denna riktning.

Nykterhetskommittén uppehåller sig i huvudsak vid den medicinska alkoholforskningen. Kommitténs ställningstagande utmynnar i ett förslag om inrättande av en specialprofessur i teoretisk alkoholforskning. Klinisk alkoholforskning bör enligt kommittén bedrivas vid ett alkoholistsjukhus. Kommittén tillstyrker, att alkoholistsjukhusvårdsutredningens förslag på denna punkt snarast genomföres.

Vid remissbehandlingen av kommitténs förslag har meningarna varit delade om vilken av de båda medicinska forskningsgrenarna, som bör äga prioritet. Därvid har man på vissa håll ansett, att den kliniska inriktningen bör komma i första hand. I andra yttranden framhäves däremot, att den teoretiska alkoholforskningen, som i vårt land omfattats med särskilt intresse och bedrivits med framgång, av dessa skäl bör ytterligare stimuleras. Jag får i detta sammanhang nämna, att chefen för inrikesdepartementet inom kort torde komma att anmäla frågan om inrättande av en specialklinik för alkoholsjukdomar. Den kliniska alkoholforskningen synes vid en dylik sjukhusavdelning kunna beredas gynnsamma utvecklingsmöjligheter.

Enligt min mening talar starka skäl för inrättande av en specialprofessur i teoretisk alkoholforskning. Utan tvivel torde en intensifierad grundforskning på detta område vara av central betydelse för den kliniska alkoholforskningen och därmed också för den medicinska alkoholistsvården. Den teoretiska alkoholforskningens resultat är därjämte grundläggande för en objektiv undervisning och upplysning i alkoholfrågan. Jag vill därför tillstyrka, att en professur i teoretisk alkoholforskning inrättas.

Av vikt för den teoretiska alkoholforskningens utveckling är att forskningen får en så allsidig inriktning som möjligt. Den teoretiska alkoholforskningen i vårt land har hittills varit övervägande farmakologiskt och fysiologiskt betonad. Därigenom har också betydande resultat inom dessa speciella områden kunnat vinnas. Enligt min mening bör emellertid såvitt möjligt en blivande institution ge spelrum åt forskningsuppgifter inom andra närbesläktade medicinska grundforskningsområden, exempelvis den medicinska kemien och patologien.

Karolinska institutets lärarkollegium och statens institut för folkhälsan har från i huvudsak samma utgångspunkter riktat invändningar mot en begränsning av den tänkta specialprofessurens forskningsobjekt till att avse endast en substans, etylalkoholen. Med hänsyn till att vetenskaplig forskning rörande alkoholens inverkan på organismen rymmer frågeställningar av principiellt samma natur som forskning rörande motsvarande effekt hos andra narkotika, finner jag tanken på en breddning av forskningsområdet i nu nämnda avseende i och för sig beaktansvärd. Alkoholfrågan, betraktad som samhällsproblem, motiverar dock enligt min mening, att den centrala forskningsuppgiften markeras i professurens benämning. Hinder bör sålunda icke möta att professurens innehavare — inom ramen för den frihet vid val av arbetsuppgifter som av hävd tillerkännes universitetsprofessorerna — upptager forskningsproblem vid sidan av den egentliga alkoholforskningen, exempelvis i samband med komparativa undersökningar. Med professuren bör vara förenad den undervisnings- och examinationsskyldighet, som må föreskrivas av universitetskanslern.

Beträffande frågan om institutionslokaler för professuren anser jag, att läget i viss mån förändras, därest spörsmålet om inrättande av ett alkoholistsjukhus bringas till en lösning. Enligt min mening talar starka skäl för

att förutom den kliniska även den teoretiska alkoholforskningen beredes utrymme i anslutning till den avsedda specialkliniken för alkoholsjukdomar. Vad jag inledningsvis anfört om samordning mellan alkoholforskningens olika grenar torde i hög grad äga giltighet även beträffande den medicinska alkoholforskningens båda huvudområden. En medicinsk forskningsinstitution för både teoretisk och klinisk alkoholforskning, inrymd inom ett sjukhus med ett för denna forskning väl avgränsat patientmaterial, synes erbjuda den mest rationella lösningen. Jag förutsätter därvid, att planeringen och utformningen av sjukhusets forskningscentral sker i samråd med medicinska forskningsrådets nämnd för alkoholforskning.

Då den förutnämnda specialkliniken för alkoholsjukdomar kommer att föreslås bli förlagd till Stockholm, eller dess omedelbara närhet, bör själva professuren knytas till karolinska institutet. Därest kliniken skulle komma att förläggas till annan ort, får frågan om till vilket universitet (medicinsk högskola) professuren skall knytas bli föremål för en omprövning. I så fall torde ärendet änyo få underställas riksdagen.

Det av nykterhetskommittén i kostnadsberäkningen för professuren upptagna anslagsbeloppet för personal- och materielkostnader, tillhoppa 65 000 kronor, synes mig, även efter justering med hänsyn till förändringen av penningvärdet, vara för lågt räknat.

Av min redogörelse framgår, att tidpunkten för professurens inrättande måste framskjutas. Med hänsyn till önskvärldheten av att professuren inrättas utan onödig tidsutdräkt bör emellertid undersökas möjligheten att provisoriskt lösa lokalfrågan. Jag räknar dock icke med att så kan ske före den 1 juli 1955. Jag föreslår därför, att professuren inrättas vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t äger bestämma, dock tidigast från och med den 1 juli 1955.

Undervisning i alkoholfrågan.

Nuvarande bestämmelser.

Enligt Kungl. Maj:ts cirkulär av den 24 september 1928 (SFS 1928: 351) skall nykterhetsundervisning meddelas i de läroanstalter som står under skolöverstyrelsens inseende samt i skolor för yrkesundervisning. Nu gällande undervisningsplaner för olika skolformer innehåller även vissa bestämmelser angående nykterhetsundervisning.

I cirkuläret återfinns även en bestämmelse, som rör läroanstalter för utbildning av lärare. I denna föreskrives, att vid såväl den teoretiska som den praktiska utbildningen skall tillses, att nykterhetsundervisningens särskilda krav vederbörligen tillgodoses.

Jämlikt en generalorder utfärdad den 10 september 1945 skall undervisning i alkoholfrågan meddelas under militärutbildningen.

Departementschefen.

Efter en redogörelse för nykterhetskommitténs förslag samt avgivna yttranden däröver anför departementschefen följande.

Nykyrhetskommitténs förslag rörande undervisning i alkoholfrågan innebär i huvudsak, att gällande cirkulär om sådan undervisning (SFS 1928: 351) ersättes eller kompletteras med bestämmelser i undervisningsplaner och metodiska anvisningar. Alkoholfrågan bör enligt kommitténs mening icke betraktas som ett särskilt läroämne. För skolornas vidkommande föreslås, att erforderliga kunskaper i alkoholfrågan meddelas i samband med undervisningen i ämnena biologi och samhällslära. Särskilda förslag om undervisning i alkoholfrågan i samband med yrkesutbildning av olika slag framlägges därjämte av kommittén. Slutligen förordas en mindre utökning av undervisningen i alkoholfrågan under militärutbildningen.

I stort sett synes mig nykyrhetskommitténs riktlinjer för den framtida undervisningen på detta område vara godtagbara. Detaljförslagen är av den natur, att de icke torde behöva underställas riksdagens prövning. Med hänsyn till att en förbättrad undervisning i alkoholfrågan avses bli ett av den framtida nykyrhetspolitikens viktigare instrument, har jag funnit en redogörelse för nykyrhetskommitténs förslag i ämnet och ett principiellt ställningstagande till huvudlinjerna påkallade.

Jag delar helt nykyrhetskommitténs grunduppfattning, att kunskaper om alkoholens inverkan på organismen samt om alkoholbrukets sociala verkningar skall meddelas i naturlig anslutning till undervisningen i respektive huvudämnen — beträffande skolorna sålunda i första hand biologi med hälsolära samt historia med samhällslära.

Vad gäller yrkesutbildningen är jag angelägen understryka betydelsen av att alkoholfrågan beredes ökat utrymme vid utbildningen av sådan personal, som antingen kommer att anförtras egen undervisning i ämnet eller kan förväntas komma i särskild beröring med alkoholskador av olika slag. Jag tänker sålunda därvid å ena sidan på utbildningen av lärare, å andra sidan på utbildningen av läkare och övrig sjukvårdspersonal samt socialvårds-, polis- och fångvårdspersonal. Enligt min mening intager läkaren en nyckelställning i det nykyrhetsfrämjande arbetet. I sin egenskap av den enskildes rådgivare i personliga frågor utövar läkaren ett naturligt inflytande över människornas åsiktsbildning i här avsett sammanhang. Psykiatrien och socialmedicinen, till vilka ämnen alkoholbruket som medicinskt och socialt problem i första hand är att hänföra, har hittills varit eftersatta i den allmänna läkarutbildningen. Jag torde i detta sammanhang få nämna, att frågan om en reformering av läkarutbildningen för närvarande är under beredning. Jag torde inom kort få anmäla detta ärende och i samband därmed återkomma till frågan, i vilken utsträckning en förstärkning av undervisningen i alkoholfrågan för blivande läkare kan anses påkallad.

Upplysning i alkoholfrågan.

Statsbidrag till upplysning i alkoholfrågan har praktiskt taget oavbrutet utgått sedan 1870-talet.

I samband med antagandet av 1905 års brännvinsförsäljningsförordning beslöts, att 1 procent av vinstmedlen skulle användas »till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder». Dessa bestämmelser tillämpades dock endast åren 1909—1914. Från och med 1915 har

ett särskilt anslag årligen anvisats å riksstatens åttonde huvudtitel. Anslaget är upptaget under rubriken: Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande och är för budgetåret 1953/54 uppfört med 625 000 kronor (statsliggaren s. 724).

I följande sammanställning anges anslagets fördelning vid vissa tidpunkter.

Budgetår	Föreläsningssamhet	CFN:s kurser samt undervisningsmateriel	CFN:s organisation	Nykterhetsorganisationerna ¹	Övriga ändamål	Summa
1915	—	56 000	21 500	30 000	13 750	121 250
1935/36	115 000	15 000	41 775	119 500	9 925	301 200
1939/40	140 000	18 500	50 000	159 500	10 300	378 300
1945/46	80 000	11 000	50 800	178 300	10 900	331 000
1950/51	125 000	24 000	85 000	235 500	19 500	489 000
1951/52	115 000	19 000	102 000	235 500	17 500	489 000
1952/53	125 000	22 700	126 500	272 300	17 500	564 000
1953/54	137 000	28 700	138 000	302 300	² 19 000	625 000

Centralförbundet för nykterhetsundervisning: Verksamhet.

Nuvarande förhållanden.

De i riksstatsanslaget till Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande ingående anslagsposterna till Centralförbundets för nykterhetsundervisning (CFN) olika verksamhetsgrenar uppgår — enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1953 — för budgetåret 1953/54 till följande belopp:

Ändamål	Belopp
Anordnande av en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl.	13 700
Anordnande av en fortbildningskurs i alkoholfrågan för lärare vid högre skolor	10 000
Föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande m. m.	137 000
Utgivande av ny undervisningsmateriel för nykterhetsundervisning	5 000
Summa kronor	165 700

¹ Bidragen till de större nykterhetsorganisationerna var fram till 1947 även avsedda för dessas allmänna folkbildningsarbete. Från och med 1930 beräknades omkring 30 000 kronor varje år till detta ändamål. I siffrorna för budgetåren 1950/54 ingår även anslag till Kommittén för samarbete mellan nykterhetsrörelsen och fackföreningsrörelsen samt Kvinnoföreningarnas samarbetskommitté för nykterhetsfrågor.

² Till Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran 1 000 kronor, till internationella byrån i Lausanne 0 000 kronor samt till Kungl. Maj:ts disposition 12 000 kronor.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning, som bildades 1901, har enligt förbundets stadgar till syfte »att främja upplysnings- och undervisningsverksamheten dels beträffande alkoholens natur och verkningar, dels beträffande arbetet för alkoholskadornas förekommande och bekämpande».

Nykterhetskommitténs förslag.

U n d e r v i s n i n g e n. Kommittén föreslår utvidgad medverkan från centralförbundets sida i nykterhetsundervisningen i skolor och utbildningsanstalter av olika slag. Således bör det enligt kommitténs mening ankomma på förbundet att anskaffa lämpliga föreläsare i alkoholfrågan för *lektionsföredrag* i gymnasier, folkhögskolor, hushållsseminarier m. fl. *Instruktionsmöten för lärare* och särskilda sammankomster för lärare vid de allmänna upplysningskurserna bör enligt kommitténs mening anordnas såsom förut. *Fortbildningskursen i alkoholfrågan för lärare vid högre skolor* bör även anordnas såsom hittills. För denna kurs beräknar kommittén en kostnad av 8 000 kronor.

Kommittén understryker betydelsen av att ny *undervisningsmateriel* successivt kan utarbetas och tillhandahållas för undervisning och upplysningsverksamhet i alkoholfrågan. Som exempel anges handböcker, skrifter, broschyrer, affischer, bildband och planscher. Kommittén föreslår för detta ändamål ett årligt statsbidrag av 15 000 kronor. Den tidigare nämnda handledningen för lärare bör enligt kommittén inte tryckas i alltför stor upplaga utan efter några år omarbetas och utges i ny upplaga med aktuellt material. Kommittén föreslår vidare, att förbundet erhåller i uppdrag att utarbeta en mindre skrift eller broschyr om alkoholens inverkan på arbetsförmåga och olycksfallsfrekvens. Nämnda skrift skulle utdelas åt eleverna vid de tekniska högskolorna, handelshögskolorna, lantbrukshögskolan och skogshögskolan.

Kommittén — som inhämtat att de flesta nykterhetsorganisationerna planerar att utarbeta filmer i alkoholfrågan — anser det ändamålsenligt, att utarbetandet av ifrågavarande filmer, för undvikande av en eljest möjlig bristande samordning, centraliseras till förbundet. Under åberopande härav föreslår kommittén, att förbundet tilldelas ett årligt anslag av 30 000 kronor till framställning av *undervisningsfilm*. Förbundet bör enligt kommitténs mening på detta område samarbeta med de initiativtagande organisationerna och även med den kommitté, som sysslar med framställning av statsunderstödd social upplysningsfilm.

I fråga om den *militära nykterhetsundervisningen* anser kommittén att centralförbundet bör få i uppdrag att söka åstadkomma lämplig undervisningsmateriel.

U p p l y s n i n g e n. Beträffande den av centralförbundet bedrivna kursverksamheten föreslår kommittén ett ökat antal kurser med inriktning på personer i nyckelställningar. De *allmänna upplysningskurserna* bör enligt

kommitténs mening även i fortsättningen anordnas med i huvudsak nuvarande uppläggning men samtidigt utvidgas. Sådana ortskurser, som hittills plägat hållas, synes kommittén framdeles i viss utsträckning böra ersättas med upplysningskampanjer för ett helt län. Föreläsningarna vid dessa kurser bör som förut bekostas med bidrag ur föreläsningsanslaget, medan administrationskostnader och reklam liksom hittills bör täckas med bidrag från landsting och kommuner.

Kommittén föreslår vidare, att den *allmänna utbildningskursen för studie- och ungdomsledare m. fl.* anordnas såsom hittills, och beräknar för detta ändamål ett årligt bidrag av 18 500 kronor.

Kommittén förordar tre nya kurstyper. För det första föreslås en sexdagars *fortbildningskurs för studie- och ungdomsledare, föreläsare m. fl.*, vilka antingen genomgått nyss omnämnd allmän utbildningskurs eller har motsvarande kunskaper i alkoholfrågan. Vart tredje år bör dock enligt kommittén i stället för denna kurs anordnas en föreläsarkonferens, där förbundet kan ge information om nytt kunskapsstoff samt överläggningar kan äga rum om föreläsningsverksamhetens organisatoriska, pedagogiska och psykologiska sidor. Kommittén beräknar medelkostnaden per år för nu avsedd fortbildningskurs och föreläsarkonferens till 7 500 kronor.

Kommittén föreslår vidare, att förbundet beredes möjlighet att varje år anordna ytterligare en kurs, avsedd för växlande *kategorier*, t. ex. organisationsledare i andra folkrörelser än nykterhetsrörelsen, kommunala förtroendemän, journalister eller funktionärer och förtroendemän inom nykterhetsvården. Kostnaderna för en sådan uppskattas av kommittén till 7 500 kronor.

För att främja den militära nykterhetsundervisningen föreslår kommittén en tredje kurstyp, avsedd för *militära befattningshavare*, vilka meddelar nykterhetsundervisning vid truppförbanden. Kursen beräknas kosta 8 500 kronor.

Såsom bidrag till *föreläsnings- och instruktionsverksamhet* föreslår kommittén ett belopp av 250 000 kronor. Rörande denna verksamhet anför kommittén bland annat följande.

Även om numera vissa nya upplysningsmedel, såsom film och radio, kan och bör utnyttjas, måste föreläsningarna alltjämt spela en mycket väsentlig roll inom nykterhetsupplysningen. Vad kommittén i annat sammanhang föreslagit i fråga om obligatoriska föreläsningar vid gymnasier samt om föreläsningar vid seminarierna, vid folkhögskolorna, inom yrkesundervisningen och vid militärförbanden kommer att i sin mån ställa avsevärt ökade krav på centralförbundets föreläsningsförmedling. Såsom framgår av det föregående bör även ske en utvidgning av förbundets allmänna upplysningskurser. Det bör vidare skapas möjligheter för förbundet att i större omfattning på eget initiativ, bland annat genom sina länsombud, anordna föreläsningar. Därvid bör inte minst eftersträvas att föreläsningar anordnas på orter, där sådana inte brukat förekomma. I den mån Kommittén för samarbete mellan nykterhetsrörelsen och fackföreningsrörelsen samt Kvinnoföreningarnas samarbetskommitté för nykterhetsfrågor får möjligheter att

utvidga upplysningsverksamheten på sina arbetsområden kommer efterfrågan på föreläsningar från dessa områden att öka. Centralförbundet bör vidare få ökade möjligheter att erbjuda föreläsningar till andra organisationer utanför nykterhetsrörelsen än de nämnda, exempelvis de politiska ungdomsorganisationerna och idrottsorganisationerna för att inom och genom dem sprida upplysning i alkoholfrågan.

Centralförbundets *länsombud* för föreläsningsverksamheten bör enligt kommitténs uppfattning i fortsättningen spela en mera aktiv roll och därför erhålla ett årligt arvode av i genomsnitt 500 kronor. De årliga kostnaderna för dylika arvoden åt tillhoppa 23 ombud beräknas av kommittén till 11 500 kronor. Vidare bör konferenser med nämnda ombud anordnas med jämna mellanrum. Härför beräknar kommittén ett belopp av 1 200 kronor för år. Till länsombudens verksamhet skulle sålunda erfordras sammanlagt 12 700 kronor för år.

Kommittén finner det önskvärt, att försök göres med nykterhetspropaganda i form av *annonsfilm*. En av kommittén uppgjord kalkyl över de årliga kostnaderna för framställning av tre annonsfilmer slutar på en minimikostnad av 60 000—80 000 kronor. Kommittén framhåller, att det synes svårt att ange hur stor omfattning försöksverksamheten med annonsfilm bör erhålla. Kommittén föreslår därför, att denna fråga närmare utredes av centralförbundet och skolöverstyrelsen och att Kungl. Maj:t bemyndigas fatta beslut i ärendet. Kommittén förordar vidare, att den nuvarande anslagsposten till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande förändras till att omfatta även filmverksamhet av nu berörda slag och beräknar för ändamålet ytterligare 17 000 kronor. Anslagsposten beräknas därför till (250 000+12 700+17 000=279 700 eller) i avrundat tal 280 000 kronor.

Kommittén föreslår vidare, att nyssnämnda anslagspost jämte de föreslagna anslagsposterna till framställande av undervisningsfilm samt undervisnings- och upplysningsmateriel får karaktären av särskilda reservationsanslag. De av kommittén föreslagna beloppen till centralförbundets olika verksamhetsgrenar uppgår till sammanlagt 375 000 kronor, enligt följande sammanställning.

Ä n d a m å l	Belopp
Anordnande av en fortbildningskurs i alkoholfrågan för lärare vid högre skolor ..	8 000
Utgivande av undervisnings- och upplysningsmateriel	15 000
Framställning av undervisningsfilm	30 000
Anordnande av en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare m. fl. ..	18 500
Anordnande av en fortbildningskurs för studie- och ungdomsledare, föreläsare m. fl.	7 500
Anordnande av en kurs för växlande kategorier	7 500
Anordnande av en kurs för militära befattningshavare	8 500
Föreläsnings-, instruktions- och filmverksamhet	280 000
Summa kronor	375 000

Centralförbundets remissyttrande.

Av den i propositionen lämnade redogörelsen för remissbehandlingen av nykterhetskommitténs förslag på nu berörda punkt framgår att centralförbundet i sitt yttrande beräknat kostnaderna för de olika verksamhetsgrenarna på sätt framgår av följande sammanställning.

Ä n d a m å l	Belopp
Anordnande av en fortbildningskurs i alkoholfrågan för lärare vid högre skolor ..	10 400
Framställning av undervisningsfilm samt utgivande av undervisnings- och upplysningmateriel	60 000
Anordnande av en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare m. fl.	24 000
Anordnande av en fortbildningskurs för studie- och ungdomsledare, föreläsare m. fl.	9 800
Anordnande av en kurs för växlande kategorier	9 800
Anordnande av en kurs för militära befattningshavare	11 000
Föreläsnings-, instruktions- och filmverksamhet	345 000
Summa kronor	470 000

Departementschefen.

Departementschefen anför följande.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning innehar en ledande ställning beträffande både den reguljära undervisningen och den allmänna upplysningen i alkoholfrågan. Föreläsningsförmedling, kursverksamhet samt utarbetande av undervisningsmateriel är några av förbundets viktigaste verksamhetsgrenar. Såsom ett serviceorgan dels för skolor och andra läroanstalter, dels för nykterhetsrörelsen har förbundet hittills utfört ett erkännansvärt arbete. I ett förändrat nykterhetspolitiskt läge kan förbundets betydelsefulla uppgift på detta område förväntas bli ytterligare markerad.

Nykterhetskommittén föreslår en väsentlig utbyggnad av förbundets verksamhet och förordar därjämte ett ökat statligt inflytande på dess ledning. Till sistnämnda fråga torde jag få återkomma längre fram.

Kommitténs förslag rörande verksamhetens omfattning och inriktning synes väl ägnade att läggas till grund för ett beslut. Förslaget har mottagits gynnsamt, och behovet av ökade resurser har allmänt vitsordats i yttrandena. Förbundet har i sitt yttrande över kommitténs betänkande detaljgranskat de enskilda beräkningarna och därvid föreslagit vissa modifikationer samt i övrigt justerat beloppen med hänsyn till den sedan kommittéförslagets uppgörande skedda förändringen av penningvärdet. I jämförelse med kommitténs förslag, som slutar på ett totalt anslagsbelopp av 375 000 kronor, innebär förbundets yrkande en höjning med 95 000 kronor eller ett sammanlagt anslagsbelopp av 470 000 kronor. Jag anser mig böra godtaga förbundets uppräknings och förordar därför, att nu utgående anslagsbelopp av (13 700 + 10 000 + 137 000 + 5 000 =) 165 700 kronor för nästa budgetår höjes med 304 300 kronor till 470 000 kronor.

Enligt kommitténs förslag bör den nuvarande anslagsposten till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande även omfatta viss filmverksamhet samt i fortsättningen få karaktären av särskilt

reservationsanslag. Kommitténs förslag beträffande anslagsspecifikationen innebär i övrigt, att bidrag till de olika verksamhetsgrenarna skall anvisas under skilda anslagsposter. Skolöverstyrelsen anser, att anslagsmedlen till förbundets kursverksamhet icke bör uppdelas på särskilda anslagsposter utan anvisas i form av ett totalanslag. Härigenom skulle nya kurstyper kunna övervägas och nya pedagogiska uppslag prövas. Av förbundet utarbetade planer för nya kurstyper bör enligt skolöverstyrelsens mening i så fall underställas överstyrelsen för godkännande.

För egen del anser jag en sådan form av medelsanvisning till förbundets verksamhet, som innebär en fastläsning av visst belopp till varje särskild verksamhetsgren, från flera synpunkter mindre lämplig. Jag torde redan här böra nämna, att jag i enlighet med kommitténs förslag kommer att förorda en ökad statlig representation i förbundets styrelse. Med hänsyn till det anförda förordar jag, att förbundet självt, i den mån ej Kungl. Maj:t i visst avseende annat särskilt föreskriver, skall äga bestämma beträffande de anvisade anslagsmedlens fördelning på förbundets olika verksamhetsområden. Härvidlag bör kommitténs förslag beträffande verksamhetens inriktning betraktas som i huvudsak normerande. Såsom skolöverstyrelsen föreslagit bör av förbundet utarbetade planer för nya kurstyper underställas överstyrelsen för godkännande.

En följd av detta ställningstagande är, att samtliga av kommittén föreslagna utgiftsposter till själva verksamheten bör sammanföras till en anslagspost, vilken bör få reservationsanslags karaktär. Till frågan om förbundets organisationsbidrag återkommer jag i ett följande avsnitt. Verksamhets- och organisationsbidragen till förbundet bör anvisas under ett särskilt riksstatsanslag. Detta bör ställas till skolöverstyrelsens förfogande och utbetalas till förbundet i mån av behov.

Jag föreslår sålunda, att anslagsposten till bidrag till Centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet för nästa budgetår uppföres med 470 000 kronor.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning: Organisation.

Nuvarande förhållanden.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning är formellt och organisatoriskt ett av nykterhetssällskapen tillskapat samarbetsorgan men har i praktiken blivit ett av staten använt organ för nykterhetsundervisning och nykterhetsupplysning.

Den ojämförligt största delen av kostnaderna för centralförbundets verksamhet täckes av statsmedel. Till omkostnaderna utgår för innevarande budgetår statsbidrag med 138 000 kronor, medan de anslutna organisationerna lämnar bidrag med sammanlagt cirka 4 000 kronor.

Styrelsen skall enligt förbundets stadgar bestå, förutom av förbundets direktör, av minst fem och högst sju ledamöter, som är tillsatta av förbundets ombuds församling, i vilken de anslutna nykterhetsorganisationerna är representerade i förhållande till sin storlek. I styrelsen ingår dessutom en

ledamot utsedd av Kungl. Maj:t, som också utser en revisor för granskning av förbundets medelsförvaltning.

Hos förbundet är anställd viss personal. Antalet befattningshavare och dessas löneställning framgår av efterföljande sammanställning.

Befattningshavare	Löneställning	Antal	
Direktör	Motsvarande lönegrad	31	1
Kurssekreterare	» »	26	1
Assistent	» »	25	1
Kassörska	» »	12	1
Kanslibitråde	» »	11	3
Kontorsbiträde	» »	8	1
»	» »	6	1
Vaktmästare	Årlig ersättning	5 100	1
Bibliotekarie	» » cirka	6 500	1
Redaktionssekreterare för Tirfing	» »	900	1
Städerska	» » cirka	3 000	1

Kurssekreteraren innehar enligt avtal med Sveriges lärares nykterhetsförbund även instruktörsbefattningen inom sistnämnda förbund.

Nykterhetskommitténs förslag.

Kommittén anser, att den föreslagna ökningen av statsbidraget till centralförbundets verksamhet bör föranleda ett starkare statligt inflytande på förbundets ledning. I fortsättningen bör enligt kommitténs förslag Kungl. Maj:t och ombuds församlingen utse lika många ledamöter i styrelsen, lämpligen sex vardera, varjämte Kungl. Maj:t bör utse ordföranden. Genom denna anordning skulle ges möjlighet att till centralförbundets ledning knyta representanter för andra folkrörelser än nykterhetsrörelsen, såsom fackföreningsrörelsen, folkbildningsrörelsen, frikyrkorörelsen och idrottsrörelsen samt för de forskningsgrenar som har betydelse för nykterhetsupplysningen. Härigenom skulle en av centralförbundet eftersträvad och ur allmänna synpunkter önskvärd breddning av förbundets bas kunna ske utan ändring av den nuvarande strukturen.

För att förbundet skall kunna fullgöra de föreslagna utökade arbetsuppgifterna måste dess personal enligt kommitténs åsikt ökas och den administrativa apparaten i övrigt byggas ut.

Kommittén anser, att hos förbundet framdeles bör vara anställda befattningshavare till det antal och i den löneställning, som anges i följande sammanställning.

Befattningshavare	Löneställning	Antal
Direktör	Motsvarande lönegrad 37	1
Kvalificerad tjänsteman	» » 21—26	6
Kassör	» » 15	1
Kanslibitråde	» » 11	3
Kontorsbiträde	» » 6—8	5
Vaktmästare		1

Direktören bör enligt kommitténs uppfattning, såsom framgår av sammanställningen, i lönehänseende vara likställd med byråchef inom statsförvaltningen. Lönesättningen för de kvalificerade tjänstemännen bör enligt kommittén inte fastslås vid bestämda lönegrader utan kunna varieras efter vederbörande tjänstinnehavares kompetens och utbildning.

Kommittén förordar vidare, att förbundets expedition uppdelas på två huvudavdelningar, nämligen dels en avdelning för föreläsnings- och kursverksamhet samt verksamhet vid skolor och militärförband, dels en avdelning för information och propaganda.

Till den förstnämnda avdelningen bör enligt kommittén tre av de föreslagna kvalificerade tjänstemännen vara knutna. Den andra avdelningen, som bör ombesörja den nuvarande upplysningsbyråns arbete, handha biblioteket och redigera tidskriften *Tirfing*, bör disponera de tre övriga kvalificerade tjänstemännen, av vilka en bör ha juridisk utbildning.

Kommittén beräknar *lönekostnaderna* (i 1950 års penningvärde) till 140 000 kronor per år.

Kommittén beräknar för *administrationskostnader* ett belopp av 60 000 kronor för år. Den tidigare principen att administrationsbidrag skall utgå från anslagsposten till föreläsningsverksamheten och anslagsposterna till olika kurser bör enligt kommittén frångås.

Centralförbundets expeditionsutrustning behöver enligt kommitténs mening moderniseras. Till en nödvändig nyanskaffning av kontorsinventarier föreslås ett *engångsanslag* av 25 000 kronor.

Centralförbundets remissyttrande.

Centralförbundet framhåller i fråga om förbundets *personalt behov*, att det upprustningsprogram, som kommittén framlagt för nykterhetsupplysningen för sin framgång i högsta grad är beroende av att förbundet förfogar över tillräcklig personal med goda kvalifikationer för de olika arbetsuppgifterna. Enligt förbundets eget bedömande behövs på dess kansli följande personal.

Befattning	Antal	Befattning	Antal
Direktör	1	Kanslibitråde	3
Kvalificerad tjänsteman	7	Kontorsbiträde	6
Kassör	1	Vaktmästare	1

Detta förslag innebär en ökning med en kvalificerad tjänsteman och ett kontorsbiträde i förhållande till nykterhetskommitténs förslag. Centralförbundet tillstyrker den av kommittén föreslagna lönesättningen för förbundets direktör, men anser, att den person, som skall ansvara för avdelningen för föreläsnings- och kursverksamhet, bör erhålla lön motsvarande lönegrad 29 med hänsyn till de krav på organisationsförmåga och pedagogisk erfarenhet, som måste ställas på ifrågavarande befattningshavare. Denne bör också tjänstgöra såsom direktörens ställföreträdare. Förbundet framhåller vidare, att även avdelningen för information och propaganda kommer att få mycket betydelsefulla uppgifter. För att man skall kunna förvärva en person med erforderliga kvalifikationer såsom föreståndare för denna avdelning bör även denne beredas lön motsvarande lönegrad 29. Föreståndaren för förbundets upplysningsbyrå, som i regel hittills varit juris kandidat, bör enligt förbundets mening erhålla samma lön som utgår till statlig befattningshavare i lönegrad 27. Förbundet understryker starkt vikten av att erforderligt antal biträden kan anställas och framhåller, att arbetet redan med verksamhetens nuvarande omfattning lider av att tillgången på biträdespersonal är för knapp. Förslaget om uppdelning av centralförbundets kansli på två avdelningar anser förbundet böra godtagas såsom riktlinje för kansliets organisation. Förbundet betonar emellertid, att det bör få rörelsefrihet i fråga om kansliets uppdelning på avdelningar eller sektioner. Det synes förbundet vara mest ändamålsenligt att låta organisationen taga fastare form, allteftersom man vinner erfarenhet om den utvidgade verksamheten. Centralförbundet beräknar, att med nuvarande penningvärde lönekostnaderna för dess personal kommer att uppgå till cirka 230 500 kronor och övriga administrationskostnader till 72 300 kronor. Sammanlagt skulle sålunda enligt förbundets beräkningar ett anslag av 303 000 kronor vara erforderligt för dess verksamhet. Det av kommittén föreslagna engångsanslaget för nyanskaffning av kontorsinventarier bör enligt förbundet, med hänsyn till penningvärdets förändring, höjas från 25 000 kronor till 32 000 kronor.

Departementschefen.

Departementschefen anför följande.

Nykterhetskommitténs förslag beträffande organisationen av Centralförbundet för nykterhetsundervisning innebär i huvudsak, att statens inflytande i styrelsen ökas, att förbundets administrativa apparat bygges ut samt att förbundsexpeditionen delas upp på två avdelningar. Kommitténs förslag har i huvudsak godtagits av remissinstanserna. Förslaget beträffande styrelsens storlek har mött viss kritik. Beträffande den föreslagna personalorganisationen för förbundets kansli har i några remissyttranden rests invändningar mot en alltför skarp fixering av densamma.

Beträffande styrelsens storlek och sammansättning har jag redan vid mitt

ställningstagande till frågan om medelsanvisningen för förbundets verksamhet antytt, att jag delar kommitténs uppfattning att ett ökat statligt inflytande på förbundets ledning är önskvärt. Ehuru vissa praktiska skäl talar mot förslaget om en styrelse på tolv personer — ordalydelsen i kommitténs förslag innebär detta antal — är jag icke beredd att frånga kommitténs förslag, vilket också godtagits av förbundet självt. Förbundets styrelse bör enligt min mening vara allsidigt sammansatt. En minskning av antalet ledamöter skulle kunna försvåra avvägningen av statens och nykterhetsorganisationernas samt organisationernas inbördes representation i styrelsen. Jag biträder sålunda kommitténs förslag, att Kungl. Maj:t och förbundets ombuds församling i fortsättningen skall utse vardera sex ledamöter i förbundets styrelse. En av ledamöterna bör av Kungl. Maj:t utses att vara styrelsens ordförande.

Kommitténs förslag beträffande den del av organisationsbidraget, som avser personalkostnaderna, slutar på ett belopp av 140 000 kronor, beräknat efter 1950 års penningvärde.

Sistnämnda förslag innebär dels att förbundets direktör beredes en löneställning, motsvarande byråchefs i statsförvaltningen, dels att övrig kvalificerad personal ötokas genom utbyte av en halvtidstjänst och inrättande av tre nya tjänster, dels att biträdespersonalen förstärkes, dels ock att avlöningskostnaderna, förutom för direktören, jämväl för övriga befattningshavare beräknas efter vissa grunder. Vad biträdespersonalen beträffar, anger kommittén icke något fixerat antal. Enligt vad jag under hand inhämtat, avses det föreslagna totalbeloppet ge utrymme för anställande av tre kontorsbiträden utöver de nuvarande. Med tanke på den avsevärda ökning av statsbidraget till förbundets verksamhet, som jag tidigare förordat, är jag ense med kommittén om att en förstärkning av personalorganisationen är nödvändig. I detta sammanhang vill jag även inskjuta, att förverkligandet av 1953 års utrednings förslag om ökat statligt stöd åt nykterhetsrörelsen torde medföra en viss ansvällning av förbundets administrativa göromål.

Med hänsyn till verksamhetens karaktär anser jag det icke lämpligt, att förbundets personalorganisation regleras i detalj genom den statliga bidragsgivningen. Jag anser mig därför icke böra taga ställning till kommitténs och centralförbundets förslag beträffande antalet befattningshavare och dessas löneställning. Jag vill emellertid understryka, att kommitténs och därmed också förbundets här avsedda förslag enligt min mening, i vissa hänseenden är för långtgående.

På grundval av överslagsberäkningar, som jag låtit verkställa, anser jag mig böra föreslå, att till bestridande av avlöningskostnaderna för förbundets personal för nästa budgetår anvisas ett belopp av 200 000 kronor. Härvid förutsätter jag, att förbundet i lönefrågor iakttager tillbörlig återhållsamhet och icke erbjuder löneförmåner, som ligger över den statliga lönestandard. Jag utgår också ifrån att de till förbundet anslutna organisationerna även i fortsättningen med egna medel svarar för en del av förbundets administrationskostnader.

Vad beträffar den av kommittén föreslagna uppdelningen av förbunds-expeditionen på två avdelningar finner jag denna organisation naturlig. Det torde emellertid ankomma på förbundets styrelse att själv fatta beslut i denna fråga.

Såsom bidrag till övriga administrationskostnader föreslår kommittén

ett belopp av 60 000 kronor. Förbundet har i sitt yttrande över förslaget omräknat beloppet efter gällande penningvärde och efter vissa justeringar i övrigt kommit fram till ett erforderligt belopp av 72 300 kronor. För egen del anser jag ett belopp av 65 000 kronor böra beräknas såsom bidrag till förbundets nu avsedda omkostnader för nästa budgetår.

Kommittén föreslår slutligen ett engångsanslag av 25 000 kronor till förbundsexpeditionens kontorsutrustning. Förbundets uppräknade på denna punkt slutar på ett belopp av 32 500 kronor. För egen del föreslår jag, att ett belopp av 25 000 kronor anvisas för nästa budgetår såsom engångsbidrag till utrustning av förbundets expedition.

Jag föreslår sålunda att tillhoppa (200 000 + 65 000 + 25 000 =) 290 000 kronor anvisas såsom bidrag till Centralförbundets för nykterhetsundervisning organisationskostnader. Beloppet torde lämpligen ingå såsom en oötecknad anslagspost under det särskilda riksstatsanslaget till Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter rörande anslagets disposition, som kan erfordras.

Nykterhetsorganisationerna.

Nuvarande bidrag.

De i riksstatsanslaget för budgetåret 1953/54 ingående bidragen till nykterhetsorganisationernas verksamhet (Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1953) redovisas i följande tablå (s. 22).

1953 års utredning.

Förslag.

Det nuvarande riksstatsanslaget till Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande är, såsom tidigare nämnts, uppdelat i särskilda av Kungl. Maj:t bestämda anslagsposter. Av dessa hänför sig vissa poster till CFN:s verksamhet. 1953 års utredning har icke haft att taga ställning till frågor, som berör denna sida av upplysningsverksamheten. Återstoden av anslagsposterna omfattar i huvudsak bidrag till enskilda nykterhetsorganisationer och samarbetsorgan.

För vissa nykterhetsorganisationer är bidragsändamålet avgränsat till speciella verksamhetsområden (upplysnings- och ungdomsverksamhet). Nykterhetskommittén har föreslagit, att samtliga anslag, som utgår direkt till vederbörande organisationer, i framtiden skall tillkomma dem utan sådan avgränsning.

Mot tanken att statsmedlens användning icke bör fixeras till i detalj bestämda ändamål synes enligt utredningens uppfattning inga principiella invändningar kunna resas. Utredningen framhåller, att bättre möjligheter att fullfölja verksamheten i växlande former utan tvivel torde erbjudas organisationerna, om staten inte på förhand i alltför hög grad avgränsar

Organisation, samarbetsorgan	Främjande av			Instruktörer för nykterhetsupp- lysning		Summa
	verksam- heten i dess helhet	upplys- nings- verksam- heten	ungdoms- verksam- heten	Bidrag	Antal	
				5	6	
1	2	3	4	5	6	7
Godtemplarorden (IOGT)	—	19 000	¹ 25 000	22 500	3	66 500
Nationaltemplarorden (NTO) ..	—	5 500	² 8 000	7 500	1	21 000
Motorförarnas helykterhetsför- bund (MHF)	29 000	—	—	7 500	1	36 500
Sveriges blåbandsförening (SBF)	—	3 200	10 300	7 500	1	21 000
Vita bandet	—	4 000	3 500	7 500	1	15 000
Nykterhetsorganisationen Ver- dandi (NOV)	—	3 200	4 300	7 500	1	15 000
Sveriges studerande ungdoms helykterhetsförbund (SSUH)	13 500	—	—	7 000	1	20 500
Järnvägmännens helykterhets- förbund (JHF)	³ 7 500	—	—	—	—	7 500
Sveriges lärares nykterhetsför- bund (SLN)	12 600	—	—	8 500	1	21 100
Sveriges polismäns helykter- hetsförbund (SPHF)	1 000	—	—	—	—	1 000
Svenska läkarnas nykterhetsför- ening	7 500	—	—	—	—	7 500
Sveriges godtemplares ungdoms- förbund (SGU)	3 800	—	—	—	—	3 800
Sveriges nykterhetssällskaps re- presentantförsamling	⁵ 5 000	—	—	—	—	5 000
De kristna samfundens nykter- hetsrörelse (DKSN) ⁴	—	13 500	13 500	15 000	2	42 000
Kvinnoföreningarnas samarbets- kommitté för nykterhetsfrågor	⁶ 6 300	—	—	—	—	6 300
Kommittén för samarbete mel- lan nykterhetsrörelsen och fackföreningsrörelsen	⁵ 12 600	—	—	—	—	12 600
Summa	98 800	48 400	64 600	90 500	12	302 300

¹ Härav skall minst 2 000 kronor användas till verksamhet bland militära förband.

² Härav skall minst 1 500 kronor anslås till Nationaltemplarordens ungdomsförbund Heimdal.

³ Härav skall 1 800 kronor användas till anordnande av utbildningskurser, vars program skall godkännas av skolöverstyrelsen.

⁴ Av förbundet anordnade läns- och provinskurser skall planläggas i samarbete med CFN.

⁵ Innan detta anslag utbetalas, skall till skolöverstyrelsen ha insänts plan för hur medlen skall användas.

verksamhetens inriktning. Arbetet bland yngre bör dock enligt utredningens mening i framtiden bli en central uppgift. Utredningen anser emellertid, att ett väsentligt ökat statsanslag bör lämnas i sådana former att organisationerna genom bidragets konstruktion stimuleras till en aktivitet, inriktad på nya arbetsområden.

I detta sammanhang berör utredningen frågan om särskilda bidrag till organisationernas administrationskostnader, som behandlats i nykterhets-

kommitténs förslag och i utredningsdirektiven. Utredningen ansluter sig till de i direktiven framförda synpunkterna, att statsbidraget till nykterhetsorganisationerna icke bör utformas så, att man av nykterhetsrörelsen skapar en mer eller mindre statlig organisation. Utredningen erinrar emellertid om att staten för närvarande svarar för betydande andelar av organisationskostnaderna för andra folkrörelser, främst idrottsrörelsen och folkbildningsrörelsen. Utredningen påpekar, att erfarenheten synes ha visat, att de former i vilka angivna bidrag utgår, hittills icke betytt att dessa organisationer förlorat sin fria ställning. Därest det av nykterhetskommittén föreslagna särskilda administrationsbidraget i realiteten bleve uppbyggt av vissa bestämda kostnader för avlöningar m. m., skulle dock — framhåller utredningen — sannolikt vissa risker föreligga för att statens engagemang i nykterhetsrörelsen medförde en icke önskvärd byråkratisering.

Utredningen har utgående från dessa synpunkter övervägt en form av bidragsgivning, som på en gång skulle avse att effektivisera organisationerna och stimulera dem till nya initiativ. Utredningen har därvid funnit, att ett sådant syfte lättare skulle kunna uppnås, om anslaget delades upp dels i ett *grundbidrag* till nykterhetsorganisationerna, dels i ett antal *speciella bidrag* för vissa nykterhetsfrämjande åtgärder, vartill liksom för närvarande skulle komma bidrag till *instruktörsverksamhet* samt bidrag till vissa *övriga nykterhetsfrämjande ändamål*.

Utredningen föreslår sålunda, att i första hand ett särskilt *grundbidrag* skall utgå till nykterhetsorganisationerna. Detta bidrag bör enligt utredningen lämnas i så fria former som möjligt och tillgodose skiftande behov. Utredningen hävdar, att det bör vara vederbörande organisations ensak, om grundbidraget i huvudsak användes såsom bidrag till förvaltningskostnader eller om det förbrukas för särskilda stödåtgärder i nykterhetsfrämjande syfte, vilka åtgärder kanske kommer att även finansieras genom de speciella bidragen. Utredningen säger sig vilja tydligt framhålla, att anslagets konstruktion icke på någon punkt bör medföra framtida automatiska åtaganden från statens sida.

Vid sidan av grundbidraget bör enligt utredningens förslag stöd lämnas till nykterhetsorganisationerna genom *speciella bidrag*. Utredningen framhåller, att dessa bidrag förutsätter egna insatser från de bidragsberättigades sida och sålunda skall ha karaktären av stimulansbidrag. Tanken med de speciella bidragen är enligt utredningen i första hand att stimulera nykterhetsorganisationerna att i varierande former bedriva en utåt riktad upplysnings- och propagandaverksamhet. För utredningen framstår det som mindre rationellt, om ökade bidrag av denna art i alltför obundna former ställes direkt till organisationernas förfogande. Utredningen understryker att denna ståndpunkt främst dikteras av en förmodan, att de krav på förnyelse i aktivitet och inriktning, som ökade statsanslag givetvis ställer på nykterhetsrörelsen, inte kan uppfyllas med en gång utan måste tillgodoses successivt.

De föreslagna anslagsposterna till *instruktörsverksamhet* och till *övriga nykterhetsfrämjande ändamål* behandlas i anslutning till följande redogörelse för bidragens konstruktion.

Grundbidraget. Det föreslagna grundbidraget bör enligt utredningens mening utgå dels till enskilda nykterhetsorganisationer, dels till DKS_N, dels slutligen till vissa samarbetsorgan inom nykterhetsrörelsen samt mellan nykterhetsrörelsen och andra organisationer. Utredningen anser i första hand de organisationer bidragsberättigade, som namnges i gällande regleringsbrev (Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1953). Utredningen har dock funnit det befogat att därutöver vid fördelningen av grundbidraget även medräkna Svenska tullpersonalens helnykterhetsförbund och Sveriges akademikers nykterhetsförbund. Principiellt bör emellertid enligt utredningens uppfattning grundbidrag kunna tillfalla organisation, som i framtiden av skolöverstyrelsen bedömes uppfylla villkor för sådant bidrag.

Med hänsyn till grundbidragets ändamål har utredningen funnit lämpligt att i de fall så är möjligt lägga organisationernas registrerade antal vuxna betalande medlemmar till grund för fördelningen. Utredningen finner dock inte denna princip användbar för beräkning av grundbidrag till DKS_N och de särskilda samarbetsorganen och anför därvid:

DKS_N är så tillvida egenartad, att denna organisation icke bildar egna föreningar, utan de kristna samfundens lokala organ utgör DKS_N:s arbetsenheter. Utredningen föreslår därför, att denna sammanslutning tilldelas grundbidrag med ledning av sådana data rörande verksamhetens omfattning, som är jämförbara med motsvarande uppgifter för de enskilda nykterhetsorganisationerna. Omfattningen av den utåtriktade upplysningsverksamheten kan i detta avseende utgöra en grund för jämförelsen. Övriga samarbetsorgan, som bör ifrågakomma för grundbidrag, torde med hänsyn till sin speciella karaktär inte kunna jämföras med övriga sammanslutningar, utan bör tilldelas ett grundbidrag, vars storlek får bedömas med hänsyn till omfattningen av den verksamhet som bedrivs.

I en särskild enquête har utredningen begärt aktuella uppgifter om de olika nykterhetsorganisationernas verksamhet. Av denna framgår, att de enskilda nykterhetsorganisationernas och DKS_N:s utgifter för administration, medlemsvård och därmed sammanhängande ändamål under budgetåret 1952/53 (eller kalenderåret 1952) uppgick till sammanlagt cirka 2,9 milj. kronor varav administrationskostnader (kontorskostnader, löner och sammanträdeskostnader) cirka 1,6 milj. kronor och kostnader för medlemsvården (möteskostnader, program m. m.) cirka 1,3 milj. kronor.

Med utgångspunkt i de allmänna övervägandena rörande behovet av statligt stöd till nykterhetsrörelsen och med ledning av nu redovisade utgifter föreslår utredningen, att respektive andelar av grundbidraget till de enskilda nykterhetsorganisationerna och till DKS_N för budgetåret 1954/55 sättes till 210 000 kronor och 40 000 kronor. För de övriga samarbetsorgan, som för budgetåret 1953/54 erhållit bidrag, Sveriges nykterhetsällskaps representantförsamling, Kommittén för samarbete mellan nykterhetsrörel-

sen och fackföreningsrörelsen samt Kvinnoföreningarnas samarbetskommitté för nykterhetsfrågor, föreslår utredningen andelar av respektive 16 000, 15 000 och 10 000 kronor eller sammanlagt 41 000 kronor. Det totala grundbidraget uppgår sålunda enligt utredningens förslag till 291 000 kronor.

Utredningen behandlar i fortsättningen principerna för fördelningen av grundbidraget på de enskilda nykterhetssällskapen och anför därvid i huvudsak följande.

Avgörande för fördelningen bör vara antalet betalande vuxna medlemmar. Utredningen har ej funnit det lämpligt att föreslå, att vid fördelningen avdelningar för barn medräknas, då stöd för verksamheten inom dessa avses att i första hand utgå ur det nedan föreslagna speciella bidraget till nykterhetsfrämjande verksamhet för barn och ungdom. Som nedre åldersgräns för medlemmarna i avdelningar för vuxna bör anses den inträdesålder som för närvarande tillämpas inom olika organisationer. Frågor som i övrigt kan uppkomma vid beräkningen av olika organisationers medlemsantal bör skolöverstyrelsen avgöra. Med hänsyn till att medlemsantalet mellan olika organisationer växlar mycket starkt skulle emellertid en direkt proportionalitet medföra, att anslaget för de minsta organisationerna skulle bli helt utan betydelse. Likaså skulle de organisationer, som endast omfattar några tusen medlemmar, få ett i förhållande till sina kostnader otillräckligt belopp. Å andra sidan står det klart, att en organisations kostnader per medlem sjunker med ett växande medlemsantal.

Utredningen har därför konstruerat en skala med successivt växande intervaller, som medför att organisationerna får allt mindre bidrag, räknat per medlem, ju större medlemsantalet är.

Jämförelsetalen för beräkning av grundbidragen framgår av följande tabell.

Medlemsantal	Jämförelsetal vid grundbidragets fördelning	Medlemsantal	Jämförelsetal vid grundbidragets fördelning
— 1 000	1	30 001— 34 000	16
1 001— 2 000	2	34 001— 38 000	17
2 001— 3 000	3	38 001— 42 000	18
3 001— 4 000	4	42 001— 46 000	19
4 001— 5 000	5	46 001— 50 000	20
5 001— 7 000	6	50 001— 55 000	21
7 001— 9 000	7	55 001— 60 000	22
9 001—11 000	8	60 001— 65 000	23
11 001—13 000	9	65 001— 70 000	24
13 001—15 000	10	70 001— 75 000	25
15 001—18 000	11	75 001— 81 000	26
18 001—21 000	12	81 001— 87 000	27
21 001—21 000	13	87 001— 93 000	28
24 001—27 000	14	93 001— 99 000	29
27 001—30 000	15	99 001—105 000	30

I följande sammanställning har utredningen beräknat den procentuella andel av det totala grundbidraget, som enligt de nyss redovisade fördelningsgrunderna bör tillkomma varje enskild nykterhetsorganisation. Utredningen påpekar att vid en jämförelse mellan de bidrag, som beräknas enligt denna tabell och de anslag som för närvarande utgår till olika organisationer, hänsyn bör tagas till att speciella bidrag kommer att vara tillgängliga och kan komplettera grundbidragen.

Organisation	Antal vuxna medlemmar	Jämförelsetal enl. föreg. tabell	Procentuell andel av grundbidraget
Godtemplarorden (IOGT)	91 785	28	23,4
Nationaltemplarorden (NTO)	30 755	16	13,3
Motorförarnas helnykterhetsförbund (MHF)	43 828	19	15,9
Sveriges blåbandsförening (SBF)	23 877	13	10,8
Sveriges godtemplares ungdomsförbund (SGU) ..	16 434	11	9,2
Vita bandet	8 867	7	5,8
Nykterhetsorganisationen Verdandi (NOV)	4 732	5	4,2
Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund (SSUH)	5 726	6	5,0
Järnvägmännens helnykterhetsförbund (JHF)	5 660	6	5,0
Sveriges lärares nykterhetsförbund (SLN)	4 400	5	4,2
Sveriges polismäns helnykterhetsförbund (SPHF) ..	386	1	0,8
Svenska tullpersonalens helnykterhetsförbund (STHF)	100	1	0,8
Svenska läkarnas nykterhetsförening	88	1	0,8
Sveriges akademikers nykterhetsförbund	cirka 100	1	0,8
	236 738	120	100,0

De speciella bidragen. Utredningen föreslår, att som grundvillkor för de speciella bidragen bör gälla, att staten skall svara för högst 50 procent av totalkostnaden för de ifrågasatta åtgärderna. Återstående del av kostnaderna bör enligt förslaget finansieras med organisationernas övriga inkomster. Utredningen erinrar om att den icke anser hinder möta att grundbidraget tages i anspråk härför. Om skolöverstyrelsen skulle finna en planerad aktion — samtidigt som den bedömes vara mycket betydelsefull från nykterhetssynpunkt — oskäligt betungande för organisationerna, bör dock enligt utredningens mening överstyrelsen äga möjlighet att underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning.

Utredningen förutsätter nämligen, att Kungl. Maj:t erhåller riksdagens bemyndigande att i särskilda fall medgiva ett procentuellt högre bidrag. Beträffande den del av de speciella bidragen, som avses utgå under övergångstiden, syntes den nyssnämnda 50-procentregeln icke böra gälla, varför ett sådant bemyndigande borde givas generellt åt skolöverstyrelsen.

Utredningen anser, att stimulansbidragen i princip icke skall reserveras

blott för de organisationer, som åtnjuter grundbidrag. Det kan sålunda tänkas, framhåller utredningen, att sammanslutningar utanför den egentliga nykterhetsrörelsen i framtiden skall kunna påräkna statligt stöd för en planerad nykterhetsfrämjande verksamhet, vilket emellertid inte innebär, att från nykterhetssynpunkt mer eller mindre svårbedömbara aktioner skall kunna stödjas på denna väg. Vid den nykterhetsupplysning, för vilken statligt stöd från dessa bidrag kan sättas i fråga, bör enligt utredningens uppfattning betydelsen av personlig avhållsamhet från de alkoholhaltiga dryckerna framhållas.

För en bedömning av stimulansbidragens totalbelopp har utredningen införskaffat vissa uppgifter om de enskilda nykterhetsorganisationernas och DKS:N:s utåtriktade verksamhet. Uppgifterna avser budgetåret 1952/53 eller kalenderåret 1952. De sammanlagda utgifterna för detta ändamål uppgick till cirka 3 milj. kronor, varav till upplysningsverksamhet (offentliga möten, kurser, affischer, trycksaker m. m.) cirka 2,65 milj. kronor och till ungdomsverksamhet (barnverksamhet, scoutverksamhet m. m.) cirka 0,35 milj. kronor.

De angivna beloppen ger enligt utredningens mening en viss föreställning om den nuvarande omfattningen av den verksamhet, som till betydande del i fortsättningen bör stödjas genom speciella bidrag. Utredningen tillägger att den i ett inledande avsnitt betonat, att det framtida behovet av upplysningsverksamhet i alkoholfrågan och övriga nykterhetsfrämjande åtgärder av sådan art, som stimulansbidragen avser att främja, blir mycket starkare än för närvarande. Utredningen föreslår speciella bidrag å sammanlagt 525 000 kronor, vilket belopp dock under budgetåret 1954/55 bör uppräknas med 300 000 kronor till 825 000 kronor. Det har nämligen synts angeläget att under själva övergångstiden större resurser står till förfogande för de åtgärder av olika slag, som då kan aktualiseras.

Utredningen övergår därefter till en redovisning av de särskilda ändamål, för vilka de speciella bidragen får tagas i anspråk. Inalles föreslås fem olika poster. Utredningen anför härom i huvudsak följande.

Vissa aktioner från nykterhetsorganisationernas sida torde kunna ske gemensamt. Utredningen är emellertid angelägen understryka, att den härmed inte avser att via statsbidragens utformning påverka nykterhetsrörelsens struktur, vilken vuxit fram från historiskt betingade förutsättningar. Utredningen har emellertid vid sina överläggningar med företrädare för nykterhetsorganisationerna erfarit, att en vidgad samverkan för vissa konkreta mål bör kunna etableras. Den samordning, som det här kan bli fråga om, torde i huvudsak komma att etableras genom samarbete mellan centralorganisationerna. För en samverkan på det lokala planet torde i regel grundbidraget tas i anspråk. En samfällid verksamhet för exempelvis affischpropaganda, filmupplysning etc. synes vara en rationell ordning. Gemensamt arrangerade offentliga möten och diskussioner torde också resultera i ökad effekt. Organisationernas möjlighet att planera och få till stånd aktioner mot en större publik, insatser som t. ex. fordrar ett samarbete med

radio och tidningspress, bör också lättare kunna tillgodoses om en verksamhet i detta syfte sker under så bred samverkan som möjligt. Utredningen finner därför att ett särskilt bidrag bör utgå till *samfällad upplysnings- och propagandaverksamhet*. För detta ändamål bör anvisas 100 000 kronor jämte ett för budgetåret 1954/55 beräknat tillägg av 100 000 kronor = 200 000 kronor.

Såsom utredningen tidigare framhållit, bör upplysningsverksamhet inriktad mot barn och ungdom fortfarande vara en central uppgift för nykterhetsrörelsen. All erfarenhet inom nykterhetsarbetet har visat att det är avsevärt lättare att påverka unga människor och att de vanor, som utbildats i ungdomen, har en relativt stark benägenhet att bli bestående. Utredningen vill i detta sammanhang erinra om att nykterhetskommittén i sin ungdomsundersökning beträffande alkoholkonsumtionen kunnat konstatera ett klart samband mellan tidig vanebildning och vid senare tidpunkt oftare upprepade förtäring. Enligt nykterhetskommittén syntes det av vissa skäl sannolikt, att ett sådant samband berodde på att alkoholvanorna blev starkare och mera regelbundna ju längre tid de finge på sig att utvecklas. Ehuru, såsom nykterhetskommittén själv framhåller, denna slutsats icke har en obetingad giltighet, utgör emellertid de refererade iakttagelserna ett mycket starkt motiv för en intensifierad nykterhetsfrämjande verksamhet just bland ungdomen. Denna verksamhet kan varieras mycket rikt, och utredningen vill icke genom särskilda föreskrifter binda en sådan verksamhet i någon viss riktning. Utredningen önskar emellertid framhålla den betydelse som en saklig och väl tillrättalagd upplysning har för ungdomar framför allt i de tidigare tonåren. En vidgad kontakt med skolorn i avgångsklasserna i form av konferenser och veckoslutskurser bör vara av stor betydelse. En särskild anslagspost, ur vilken organisationerna kan få stöd för sådana uppgifter, bör därför utgå till *nykterhetsfrämjande verksamhet för barn och ungdom*. Ett belopp av 225 000 kronor bör anvisas för detta ändamål jämte ett för budgetåret 1954/55 beräknat tillägg av 50 000 kronor = 275 000 kronor.

Upplysningsverksamheten på arbetsplatserna och sådan upplysningsverksamhet, som syftar på hemmen, har på senare år fått en större omfattning. Samarbetsorganet mellan nykterhetsrörelsen och fackföreningsrörelsen samt kvinnoorganisationernas samarbetskommitté har på dessa områden dragit upp vissa riktlinjer för en fortsatt upplysningsverksamhet. En ny arbetsform, som på senare år börjat tillämpas och som torde kunna bli ett viktigt hjälpmedel i strävandena för ökad folknkykhet, är bildandet av nykterhetsgrupper på arbetsplatserna. Med hänsyn till att ungdomens alkoholvanor visat sig röna ett mycket starkt inflytande av de vuxnas regler i familje- och sällskapslivet bör en upplysningsverksamhet främjas, som direkt tar sikte på hemmens möjligheter att förändra umgängeslivets mönster. Utredningen finner att en ökad verksamhet av denna art bör stimuleras genom en särskild anslagspost, rubricerad *upplysning i nykterhetsfrågan på arbetsplatser och för hemmen*. För detta ändamål bör anvisas ett belopp av 75 000 kronor jämte ett för budgetåret 1954/55 beräknat tillägg av 50 000 kronor = 125 000 kronor.

Vissa av nykterhetsorganisationerna rekryteras från särskilda yrkeskategorier. Av detta skäl är medlemsnumerären ofta relativt begränsad. De yrkesbetonade nykterhetssammanslutningarna har emellertid i vissa avseenden en särskilt viktig uppgift. Man behöver bara peka på den roll som

läkare och lärare m. fl. spelar i detta sammanhang. Helt naturligt måste emellertid grundbidragen till dessa organisationer med hänsyn till medlemsantal m. m. bli relativt begränsade. Det synes utredningen därför angeläget att den speciella publikationsverksamhet, som vissa mindre organisationer bedriver och som får tillmätas en särskilt stor betydelse, ges ett rimligt stöd. I princip bör givetvis bidrag av denna karaktär stå till alla organisationers förfogande. Utredningen vill emellertid framhålla att publiceringsanslaget icke bör disponeras för sådana periodiska skrifter, som en rad nykterhetsorganisationer själva utger. Utredningen föreslår sålunda att en särskild anslagspost av 50 000 kronor utgår till *publiceringsverksamhet i alkoholfrågan* jämte ett för budgetåret 1954/55 beräknat tillägg av 50 000 kronor = 100 000 kronor.

De av nykterhetskommittén föreslagna speciella bidragen till upplysningsverksamhet bland militärpersonal och sjömän samt de av kommittén föreslagna bidragen till nykterhetsupplysning bland de studerande vid universitet och högskolor bör enligt utredningens mening icke särskiljas i speciella anslagsposter. Å andra sidan finner utredningen särskilt viktigt, att nykterhetsarbete bland de nu nämnda kategorierna kommer till stånd i ökad omfattning och i enlighet med de riktlinjer som nykterhetskommittén dragit upp. Utredningen vill särskilt understryka vad nykterhetskommittén anfört beträffande militärtjänstgöringens betydelse för utformningen av den manliga ungdomens alkoholvanor. Nya former för nykterhetsarbetet och upplysningsverksamheten bör här kunna prövas. Med stor sannolikhet kommer ett förändrat nykterhetspolitiskt läge att aktualisera ytterligare objekt för denna typ av propagandaverksamhet inom särskilda befolkningskategorier. Särskilt betydelsefullt är t. ex. nykterhetsarbetet bland motorförare.

I detta sammanhang vill utredningen anknyta till vad den tidigare anfört beträffande möjligheterna för organisationer utanför den egentliga nykterhetsrörelsen att erhålla stöd för en nykterhetsfrämjande verksamhet. Ett exempel på en sådan organisation utgör Sällskapet Länkarna, som enligt utredningens mening bör kunna erhålla bidrag för sin verksamhet.

För skilda bidragsändamål av nu beskriven art bör en särskild anslagspost uppföras. Anslagsposten kan lämpligen rubriceras *upplysningsverksamhet bland speciella befolkningskategorier* och för ändamålet bör anvisas ett belopp av 75 000 kronor jämte ett för budgetåret 1954/55 beräknat tillägg av 50 000 kronor = 125 000 kronor.

I n s t r u k t ö r s b i d r a g e n. Nykterhetskommittén föreslog att det nuvarande antalet *instruktörer* inom nykterhetsorganisationerna borde ökas från 12 till 19. Nykterhetsorganisationerna själva hade enligt en i nykterhetskommitténs betänkande III återgiven uppgift föreslagit sammanlagt 29 instruktörer.

Det av nykterhetskommittén föreslagna antalet synes utredningen tämligen väl avvägt. Å andra sidan har det vid utredningens överläggningar med organisationernas företrädare framkommit, att behov föreligger att ytterligare vidga instruktionsverksamheten inom sammanslutningar som står utanför nykterhetsrörelsen. Utredningen, som finner ett sådant initiativ beaktansvärt, vill därför för sin del föreslå att statsbidrag för nästkom-

mande budgetår utgår till sammanlagt 22 instruktörer. Av detta bidrag föreslår utredningen att ett belopp, motsvarande statsbidrag för två instruktörer, ställes till CFN:s förfogande. Detta belopp bör enligt utredningens mening helt reserveras för instruktionsverksamhet inom sammanslutningar utanför nykterhetsrörelsen, och först i den mån sådan sammanslutning erbjuder sig att svara för återstoden av instruktörskostnaderna bör nu ifrågasvarande statsbidrag kunna anlitas. Utredningen framhåller, att av dessa två instruktörer en lämpligen bör kunna anlitas för instruktionsverksamhet inom idrottsrörelsens och motororganisationernas verksamhetsområden. Fördelningen av de övriga 20 instruktörerna mellan olika organisationer och samarbetsorgan föreslås ankomma på skolöverstyrelsen, varvid bör tillses att i synnerhet inom de större organisationerna någon instruktör avdelas för att speciellt ägna sig åt barn- och ungdomsverksamhet.

Instruktionsverksamheten anses i fortsättningen såvitt möjligt böra samordnas. Utredningen föreslår att det skall åvila skolöverstyrelsen att minst två gånger om året sammankalla instruktörerna för gemensam planläggning av arbetet.

Beträffande bidragets storlek anser utredningen, att den av nykterhetskommittén föreslagna höjningen från hälften till två tredjedelar av kostnaderna är väl avvägd. Då det för effektiv instruktionsverksamhet är nödvändigt, att kvalificerade krafter kan ställas till förfogande, föreslår utredningen att statsbidraget till varje instruktör utgår med två tredjedelar av årslönen, dock högst 10 000 kronor. Därmed säger sig utredningen, särskilt med hänsyn till de nu föreslagna höjningarna av nykterhetsanslaget i dess helhet, icke ha velat föreslå, att staten i fortsättningen skall ikläda sig hela kostnaden för vissa instruktörer.

För de *rese- och traktamentskostnader som sammanhänger med instruktörernas verksamhet* finner utredningen lämpligt, att ett särskilt bidrag — principiellt konstruerat såsom ett stimulansbidrag — utgår. Utredningen beräknar att instruktörernas arbetsdagar i samband med resor kommer att uppgå till cirka 200. För detta antal dagar beräknar utredningen ett statsbidrag av 3 600 kronor, vilket genomsnittligt bör täcka resekostnaderna för billigaste färd sätt samt därutöver en viss andel av erforderliga traktamentskostnader. Utredningen föreslår därför, att bidrag till resekostnader och traktamenten utgår till varje instruktör med högst 18 kronor per redovisad arbetsdag, under vilken instruktören under minst åtta timmar vistats utanför sin tjänstgöringszon (jämför 1 § allmänna resereglementet), dock högst med 3 600 kronor för helt budgetår.

Det sammanlagda statsbidraget för här berörda instruktörsverksamhet uppgår sålunda enligt utredningens förslag till $(22 \times 10\,000 + 22 \times 3\,600 =) 299\,200$ kronor.

Övriga ändamål. För uppehållande av *internationella byrån i Lausanne för alkoholismens bekämpande* utgår för närvarande en särskild

anslagspost av 6 000 kronor. Då utredningen ej har haft att överväga denna anslagspost uppföres den i utredningens kostnadsberäkningar med oförändrat belopp.

Liksom för närvarande bör enligt utredningens mening en särskild anslagspost stå till *Kungl. Maj:ts disposition*. Utredningen föreslår, att denna anslagspost för nästa budgetår höjes från 12 000 kronor till 25 000 kronor.

Vissa administrativa frågor. Utredningen berör även frågan om anslagsfördelningen och anför därvid i huvudsak följande.

För närvarande fastställer *Kungl. Maj:t* på förslag av skolöverstyrelsen de särskilda anslagsposter som skall utgå ur det av riksdagen beviljade anslaget. Enligt utredningens mening bör den av *Kungl. Maj:t* bestämda anslagsspecifikationen i fortsättningen koncentreras till dels det totala grundbidrag som förut nämnts, dels de övriga anslagsposter som därutöver bör ingå i totalanslaget. Själva fördelningen av de speciella bidragen och bidragen till instruktörsverksamhet bör enligt utredningens mening åvila den myndighet, som närmast har att svara för överinseendet av nykterhetsundervisningen och nykterhetsupplysningen, d. v. s. *skolöverstyrelsen*. Jämväl grundbidraget bör i princip fördelas på samma sätt.

Den förenkling av det administrativa förfarandet, som den föreslagna ordningen innebär, bör göra det möjligt för den anslagsfördelande myndigheten att bättre kunna tillgodose skiftande behov av nykterhetsfrämjande åtgärder. Själva grundbidraget bör, liksom de nuvarande anslagen, utbetalas till organisationerna med hälften i början av budgetåret och med återstoden vid det nästföljande kalenderårets ingång. De speciella bidragen bör emellertid utbetalas först på ansökan och tillgodose konkret redovisade behov. Sådan ansökan bör åtföljas av plan över och kostnadskalkyl för den planerade verksamheten. Arten av den här diskuterade verksamheten innebär emellertid att vissa aktioner kan beräknas bli fullföljda i etapper och därigenom kommer att sträcka sig över flera budgetår. Med hänsyn härtill vill utredningen föreslå, att hela anslaget göres till *reservationsanslag* och att de inom anslaget fördelade anslagsposterna får karaktären av särskilda reservationsanslag. De som tilldelats grundbidrag, speciella bidrag eller bidrag till instruktörsverksamhet, skall ställa sig till efter rättelse de anvisningar rörande statsbidragens användning, som skolöverstyrelsen kan finna påkallade. Givetvis bör också för varje budgetår en redovisning tillställas skolöverstyrelsen rörande användningen av beviljade stimulansbidrag och bidrag till instruktörsverksamheten, vilka redovisningar vid budgetårets slut på lämpligt sätt bearbetas och sammanföres av skolöverstyrelsen samt överlämnas till *Kungl. Maj:t*, om möjligt i samband med de årliga anslagsäskandena. Någon mera detaljerad redovisning för användningen av grundbidraget bör däremot icke påfordras.

Kravet på noggrann beräkning av grundbidragen och på en så ändamålsenlig fördelning som möjligt av stimulansbidragen och bidragen till instruktionsverksamhet motiverar enligt utredningens mening, att något nykterhetsrörelsen närstående organ infogas som *instans vid fördelningen omedelbart under skolöverstyrelsen*. Detta organ bör vara rådgivande och yttra sig dels över nykterhetsorganisationernas årliga anslagsäskanden, dels över framställningar om anslag ur stimulansbidragen. Utredningen har övervägt olika alternativ till en sådan lösning. Det har därvid befunnits lämpligt att

CFN tilldelas en sådan uppgift både med hänsyn till förbundets centrala ställning i fråga om nykterhetsupplysning och till den halvstatliga karaktär som förbundet avses få i framtiden.

Sammanfattande kostnadsberäkningar.

Det av utredningen föreslagna riksstatsanslaget för nästa budgetår kan sammanfattas på följande sätt. Utredningen förutsätter att anslag, som berör CFN kommer att anvisas under särskild anslagsrubrik.

<i>Bidrag till vissa nykterhetsfrämjande åtgärder, reservations- anslag</i>	1 446 200
1. Grundbidrag till nykterhetsorganisationer m. fl.	291 000
A. Bidrag till enskilda nykterhetsorganisationer	210 000
B. Bidrag till DKSN	40 000
C. Bidrag till vissa samarbetsorgan	41 000
a) Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling	16 000
b) Kommittén för samarbete mellan nykterhetsrörelsen och fackföreningsrörelsen	15 000
c) Kvinnoföreningarnas samarbetskommitté för nykter- hetsfrågor	10 000
2. Speciella bidrag	825 000
A. Samfällid upplysnings- och propaganda- verksamhet	100 000 + 100 000 = 200 000
B. Nykterhetsfrämjande verksamhet för barn och ungdom	225 000 + 50 000 = 275 000
C. Upplysning i nykterhetsfrågan på arbets- platser och för hemmen	75 000 + 50 000 = 125 000
D. Publiceringsverksamhet i alkoholfrågan	50 000 + 50 000 = 100 000
E. Upplysningsverksamhet bland speciella befolkningskategorier	75 000 + 50 000 = 125 000
3. Bidrag till instruktörer	
A. Bidrag till avlöning av instruktörer	220 000
B. Bidrag till instruktörernas rese- och traktamentskostnader	79 200
4. Bidrag till internationella byrån i Lausanne	6 000
5. Till Kungl. Maj:ts disposition	25 000

Enligt utredningens förslag bör det i fortsättningen ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa storleken dels av det såsom punkt 1 upptagna grundbidraget, dels av de under punkterna 2 A—E, 3 A—B, 4 och 5 upptagna posterna. Fördelningen av grundbidraget på de under punkten 1 A—C redovisade organisationerna och samarbetsorganen föreslås skola åvila skolöverstyrelsen.

I förhållande till riksstaten för innevarande budgetår innebär utredningens förslag för budgetåret 1954/55 en kostnadsökning med 1 124 900 kronor.

Vissa yrkanden vid remissbehandlingen.

I propositionen redovisas vissa förslag, som väckts i samband med remissbehandlingen av 1953 års utrednings promemoria.

Frågan om bidrag till internationella byrån i Lausanne för alkoholismens bekämpande har, såsom tidigare nämnts, icke prövats av utredningen. *Skolöverstyrelsen* hemställer, på förslag av *konsumenten för nykterhetsundervisning*, att ifrågavarande bidrag höjes från 6 000 kronor till 12 000 kronor. I motiveringen anföres, att byrån kommit under ny ledning, vilket resulterat i en fruktbar utvidgning av verksamheten. Av samma skäl förordar även *Sveriges nykterhetsvänners landsförbund* en höjning av nu avsedda bidrag och föreslår att detta fastställs till 9 000 kronor.

Beträffande den av utredningen föreslagna samordningen av instruktörernas verksamhet framhåller *skolöverstyrelsen*, att de planerade instruktörskonferenserna sannolikt kommer att pågå ett par dagar och att de därför bör förläggas till exempelvis en folkhögskola i Stockholms närhet. *Skolöverstyrelsen* anför vidare att överstyrelsen därvid kommer att vidkännas utgifter för vissa omkostnader, varför medel, förslagsvis 1 000 kronor, borde anvisas för ifrågavarande ändamål. *Skolöverstyrelsen* understryker i detta sammanhang, att utgifterna för deltagarnas resor och uppehälle bör bestriidas av det föreslagna bidraget till instruktörernas rese- och traktamentskostnader.

Skolöverstyrelsen anmäler i sitt yttrande, att överstyrelsen vid tidigare tillfällen föreslagit en höjning av arvodet åt konsumenten för nykterhetsundervisningen. I yttrandet anföres vidare:

Det arvode, som nu utgår per budgetår, 2 600 kronor, är lågt redan med konsulentens nuvarande åligganden. Om de här aktuella förslagen genomföres, kommer de ärenden, som konsumenten har att taga del av och yttra sig över, att väsentligt öka i antal. Vidare kommer ett genomförande av förslagen att för konsumenten medföra en utvidgad rådgivningsverksamhet. Med hänsyn härtill finner överstyrelsen det angeläget, att konsulentens arvode höjes till 4 500 kronor. Även för överstyrelsens del medför förslagen en ökad arbetsbörda, och överstyrelsen återkommer, därest det visar sig erforderligt, härtill i sina årliga anslagsäskanden.

Departementschefen.

Departementschefen anför följande.

I likhet med nykterhetskommittén och 1953 års utredning är jag angelägen understryka den betydelsefulla insats som nykterhetsrörelsen hittills utfört icke blott i folknykterhetens intresse utan även till det allmänna bildningsarbetets fromma. Såväl nykterhetskommittén som 1953 års utredning har framhåvt de svårigheter, som nykterhetsorganisationerna för närvarande har att kämpa med. Båda sakkunnigberedningarna har föreslagit, att det allmänna i fortsättningen skall övertaga en väsentligt större

del av organisationernas samlade kostnader för upplysningsverksamheten i alkoholfrågan än som hittills täckts av statsbidrag. Med hänsyn till att denna verksamhet utan tvivel kan betraktas som samhällsgagnande och särskilt med tanke på att ett ändrat nykterhetspolitiskt läge accentuerar betydelsen av en stark nykterhetsrörelse, är jag beredd att tillstyrka avsevärt ökade statliga insatser i syfte att bereda nykterhetsorganisationerna gynnsammare arbetsbetingelser.

1953 års utredning, som överarbetat nykterhetskommitténs förslag rörande stödet åt nykterhetsorganisationerna, synes mig ha kommit fram till ett väl avvägt bidragssystem. Problemet att bereda organisationerna erforderlig ekonomisk hjälp för en bättre medlemsvård och en på samma gång intensifierad utåtriktad verksamhet har bildat utgångspunkten för utredningens arbete. Förslaget om grundbidrag och speciella bidrag, som åter speglar problemets nyssnämnda båda sidor, torde vara ägnat att effektivisera organisationerna och uppmuntra dem att pröva nya vägar i det nykterhetsfrämjande arbetet. Jag anser därför, att bidragsgivningen bör utformas i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag. Med hänsyn bland annat till vad som anförts vid remissbehandlingen har jag dock på enstaka punkter funnit skäl att föreslå vissa jämkningar.

Beträffande grundbidragets användning och principerna för dess fördelning godtager jag utredningens riktlinjer. Jag vill därvid särskilt understryka utredningens uttalande, att bidragets konstruktion icke bör medföra framtida automatiska åtaganden från statens sida.

Ehuru i några yttranden vissa motiv anförts för en ökning av det föreslagna grundbidragets totalbelopp, anser jag mig dock icke kunna tillstyrka högre medelsanvisning än utredningen föreslagit. Därest skolöverstyrelsen finner, att annan organisation än de av utredningen uppräknade bör tillerkännas grundbidrag, torde vederbörande organisations andel få beräknas inom ramen för det totala grundbidraget. Vad beträffar Kommittén för samarbete mellan nykterhetsrörelsen och fackföreningsrörelsen och Kvinnoföreningarnas samarbetskommitté för nykterhetsfrågor samt Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling har utredningen såsom grundbidragsandelar uppfört de av nykterhetskommittén föreslagna totala bidragsbeloppen. Vid remissbehandlingen av utredningens förslag har påyrkats en uppräknning av nämnda grundbidragsandelar. Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att utredningens förslag på berörda punkter måste ses mot bakgrunden av hela bidragssystemet, genom vilket möjlighet till speciella bidrag även för nyssnämnda organ skulle komma att öppnas.

Vad beträffar grundvillkoret för de speciella bidragen — att staten skall svara för högst hälften av totalkostnaden för de ifrågasatta nykterhetsfrämjande åtgärderna — anser jag utredningens förslag godtagbart som norm. På grund av vad som anförts i åtskilliga yttranden beträffande vissa mindre organisationers svårigheter att åstadkomma den erforderliga motprestationen finner jag dock en uppmjukning av dispensregeln motiverad och förordar samtidigt att den föreslagna proceduren för enklas. I huvudsaklig överensstämmelse med vad skolöverstyrelsen i sitt yttrande rekommenderat föreslår jag, att överstyrelsen erhåller generell bemyndigande att i fall, där överstyrelsen bedömer en planerad åtgärd särskilt betydelsefull och den initiativtagande organisationen icke finnes ha möjlighet att bestrida hälften av kostnaderna, bevilja bidrag med

högre andel. Därvid bör, om synnerliga skäl härtill föreligger, skolöverstyrelsen kunna medgiva bidrag med belopp motsvarande hela den ifrågasatta kostnaden. Jag tänker därvid i första hand på Svenska läkarnas nykterhetsförening, Sveriges lärares nykterhetsförbund och Sveriges studerande ungdoms helykterhetsförbund.

Mot vad utredningen föreslagit beträffande de speciella bidragens uppdelning på särskilda anslagsposter har jag intet att erinra. Kontrollstyrelsen har i sitt yttrande påyrkat en väsentlig höjning av den föreslagna anslagsposten till upplysning i nykterhetsfrågan på arbetsplatser och för hemmen. Jag anser mig emellertid icke böra förorda någon ytterligare medelsanvisning för de speciella bidragsändamålen utöver den av utredningen föreslagna anslagsramen och är icke heller beredd att utan närmare erfarenheter om bidragsgivningens utfall tillstyrka, att de enskilda anslagsposterna avväges på annat sätt än som utredningen rekommenderat.

Utredningen har föreslagit, att anslagsmedlen till de speciella bidragen skall kunna utnyttjas för nykterhetsfrämjande åtgärder även av andra sammanslutningar än sådana organisationer som tillhör nykterhetsrörelsen. Tanken har mötts med gillande, och jag finner även för egen del uppslaget värdefullt. Med anknytning till vad utredningen uttalat i detta sammanhang vill jag emellertid framhålla, att betydelsen av personlig avhållsamhet från de alkoholphaltiga dryckerna bör vid varje åtgärd av detta slag klart komma till uttryck. Detta bör gälla även om den ifrågasatta kampanjens omedelbara syfte skulle vara en allmän hyfsning av alkoholsederna.

Såsom exempel på sådan sammanslutning utanför de egentliga nykterhetsorganisationerna, som bör kunna erhålla stöd genom de speciella bidragen (i detta fall anslagsposten till upplysningsverksamhet bland speciella befolkningskategorier), anger utredningen Sällskapet Länkarna. Jag får i detta sammanhang nämna, att chefen för inrikesdepartementet inom kort torde komma att anmäla frågan om vissa anslag till nykterhetsvården m. m. Därvid torde även spörsmålet om ett särskilt stöd till Sällskapet Länkarna komma att behandlas. Ehuru jag i princip icke anser mig böra undantaga nu berörda sammanslutning från möjligheten att komma i åtnjutande av speciella bidrag för ändamål, som godkännes av skolöverstyrelsen, anser jag dock att frågan om bidrag till organisation av denna art närmast hör samman med nykterhetsvården.

Svenska nykterhetsvårdsförbundet har i sitt yttrande berört frågan om de kommunala nykterhetsnämndernas upplysningsverksamhet. Förbundet anser, att denna verksamhet bör bli statsbidragsberättigad på samma sätt som övrig verksamhet. Med anledning härav vill jag framhålla, att de av utredningen föreslagna och av mig tillstyrkta anslagsposterna till speciella bidrag — de enda poster som i förevarande sammanhang synes kunna komma i fråga — enligt min mening icke bör disponeras för bidrag till kommunala organ. De kommunala nykterhetsnämndernas upplysningsverksamhet torde, i den mån så befinnes lämpligt, stimuleras och utvecklas under Centralförbundets för nykterhetsundervisning medverkan.

Utredningens förslag beträffande stödet åt instruktörsverksamheten finner jag i huvudsak godtagbart. Jag vill dock förorda vissa ändringar i bidragskonstruktionen samt ett annat administrativt förfarande vid fördelningen av bidragen än det utredningen föreslagit.

Enligt utredningens förslag skall statsbidrag till varje instruktör utgå

med två tredjedelar av årslönen, dock högst 10 000 kronor, varjämte bidrag till resekostnadsersättning och traktamente åt instruktörerna föreslås skola utgå enligt särskilda regler. Mot utredningens förslag i sistnämnda del har jag intet att erinra. Förslaget beträffande bidrag till lönekostnaderna innebär, att staten vid en årslön ej överstigande 15 000 kronor bisträcker med två tredjedelar av denna och vid en högre lön med en proportionellt mindre andel. Enligt min mening är en årslön av 15 000 kronor för hög såsom en allmän riktpunkt för bidragsgivningen. För egen del förordar jag, att nu avsett bidrag skall utgå med tre fjärdedelar av årslönen, dock högst 9 000 kronor. Av skäl som anförts vid remissbehandlingen föreslår jag, att Sveriges lärares nykterhetsförbund och Sveriges studerande ungdoms helykterhetsförbund erhåller lönekostnaderna för vardera en instruktör, i den mån årslönen för vederbörande ej överstiger 12 000 kronor, helt täckta med statsmedel. Häröver bör bidrag till resekostnadsersättning och traktamente åt dessa båda instruktörer kunna utgå enligt av mig förut godtagna regler.

Enligt min mening är det av synnerlig vikt, att instruktörsverksamheten icke byråkratiseras. Med hänsyn därtill och i anslutning till vad som anförts i utredningens direktiv på denna punkt förordar jag, att instruktör för nykterhetsupplysning, som avlönas med bidrag av statsmedel, i regel icke må förordnas för längre tid än tre år.

I detta sammanhang får jag även nämna, att jag vid anmälan senare i dag av frågan om anslag till främjande av ungdomens föreningsliv och fritidsverksamhet torde få taga ställning till vissa rekommendationer rörande bland annat meritvärdering av instruktörs- och konsulentbefattningar inom det nykterhetsfrämjande och ungdomsvårdande arbetet.

Enligt utredningens förslag skall två av de föreslagna 22 instruktörsbidragen på vissa villkor ställas till Centralförbundets för nykterhetsundervisning förfogande och de övriga 20 instruktörsbidragen fördelas av skolöverstyrelsen enligt vissa riktlinjer. Jag förordar emellertid, att det i stället skall ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen fördela samtliga 22 instruktörsbidrag. Med hänsyn till vikten av att instruktörernas verksamhet i större omfattning än hittills kan inriktas på speciella områden — exempelvis på arbetsplatserna — anser jag det motiverat, att fyra — alltså två mer än vad utredningen tänkt sig — av de föreslagna 22 instruktörsbidragen reserveras för verksamhet utanför nykterhetsorganisationerna.

Vad jag i det föregående föreslagit medför, att anslagsposten till bidrag till avlöning av instruktörer bör uppföras med $(20 \times 9\,000 + 2 \times 12\,000 + 22 \times 3\,600 =)$ 283 200 kronor.

Jag biträder utredningens förslag beträffande anslagsspecifikationen och medelsdispositionen med i det föregående särskilt angivna jämkningar. Likaså tillstyrker jag, att Centralförbundet för nykterhetsundervisning infogas såsom en rådgivande instans under skolöverstyrelsen i frågor, som rör bidrag till nykterhetsfrämjande åtgärder.

Jag tillstyrker också den av utredningen föreslagna höjningen av anslagsposten till Kungl. Maj:ts disposition från 12 000 kronor till 25 000 kronor.

Anslagsposten till bidrag till internationella byrån i Lausanne för alkoholismens bekämpande, vilken anslagspost av utredningen uppförts med oförändrat belopp, anser jag av skäl som anförts av bland annat skolöverstyrelsen böra något höjas. Jag föreslår därför, att anslagsposten uppräknas med 3 000 kronor till 9 000 kronor. Jag anser mig också böra tillstyrka

skolöverstyrelsens yrkande om en särskild medelsanvisning för samordnandet av instruktörsverksamheten och föreslår att 1 000 kronor anvisas för detta ändamål. Detta belopp bör uppföras som en särskild anslagspost. Vidare föreslår jag — i anledning av ett av skolöverstyrelsen framställt yrkande — att arvodet till konsulenten för nykterhetsundervisning höjes med 1 000 kronor till 3 600 kronor.

Under återopande av det anförda föreslår jag, att de av utredningen angivna anslagsposterna och anslagsposten till samordning av instruktörsverksamheten för nästa budgetår uppföres: anslagsposten till grundbidrag till nykterhetsorganisationer m. fl. med 291 000 kronor, anslagsposterna till speciella bidrag med (200 000 + 275 000 + 125 000 + 100 000 + 125 000 =) 825 000 kronor, anslagsposten till bidrag till instruktörer med 283 200 kronor, anslagsposten till samordning av instruktörsverksamheten med 1 000 kronor, anslagsposten till bidrag till internationella byrå i Lausanne för alkoholismens bekämpande med 9 000 kronor och anslagsposten till Kungl. Maj:ts disposition med 25 000 kronor. Sammanlagt uppgår nämnda anslagsposter till ett belopp av 1 434 200 kronor. I anslutning härtill får jag erinra om att av nyss angivna anslagsposter till speciella bidrag, tillhopa 825 000 kronor, ett sammanlagt belopp av 300 000 kronor avser en tillfällig förstärkning för nästa budgetår.

Det nuvarande arvodet till skolöverstyrelsens konsulent för nykterhetsundervisning utgår ur den i överstyrelsens avlöningsanslag ingående anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Vid beräkningen av denna anslagspost i årets statsverksproposition har förutsatts bland annat, att arvodet till nämnde konsulent skall för nästa budgetår utgöra 2 600 kronor. Med hänsyn till att anslagsposten är be-tecknad såsom förslagsvis torde emellertid hinder icke böra möta att ett till 3 600 kronor förhöjt arvode till konsulenten för nästa budgetår bestredes ur angivna anslagspost.

I enlighet med utredningens förslag bör anslagsmedlen till här avsedda nykterhetsfrämjande åtgärder anvisas såsom ett särskilt reservationsanslag. Jag förordar, att anslaget — med avvikelse från den av utredningen föreslagna benämningen — uppföres under rubriken: Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de föreskrifter rörande anslagsdispositionen, som kan erfordras.

Motionerna.

I motionerna *I: 486* och *II: 625* framhålles betydelsen av soldathemmens insatser under det kritiska skede i fråga om alkoholvanorna som föreligger vid fullgörandet av värnpliktstjänstgöringen.

Enligt motionärerna kämpar soldathemmen med betydande ekonomiska svårigheter, och med hänsyn till de omfattande frivilliga insatser, som göres på detta område, synes det motionärerna befogat, att soldathemmen erhåller ökat statligt stöd. I motionerna framhålles, att detta på grund av verksamhetens betydelse från nykterhetsfrämjande synpunkt, såvitt nu är i fråga, bör kunna ske bland annat med anlåtande av de vägar, som anvisats i propositionen nr 155.

Motionärerna föreslår därför, att medel bör utgå till Förbundet Soldaternas vänner eller till denna organisation anslutna soldathem för särskilda nykterhetsfrämjande åtgärder, varvid dock anslaget till bidrag till upplysningsverksamhet bland speciella befolkningskategorier bör höjas med 75 000 kronor avseende här behandlade område.

Utskottet.

I föreliggande proposition har Kungl. Maj:t närmare preciserat en rad förslag till positiva nykterhetsfrämjande åtgärder inom den grupp av nykterhetspolitiska medel, som omfattas av forskning, undervisning och upplysning på alkoholfrågans område. Förslagen har redan i översiktlig form presenterats i propositionen nr 151 angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken.

I sitt utlåtande nr 1 har utskottet med vissa jämkningar godtagit huvud dragen av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 151 framlagda förslag rörande nykterhetspolitikens framtida utformning. Utskottet har därvid i princip anslutit sig till grundtanken i reformförslaget, innebärande att positiva nykterhetsfrämjande åtgärder i så stor utsträckning som möjligt skall ersätta restriktivt verkande ingripanden. I nu föreliggande proposition understryker departementschefen, att med propositionen avsedda positiva åtgärder bör sättas in före motbokssystemets slopande. Departementschefen förordar därför anslagshöjningar för ifrågakvarande ändamål redan för budgetåret 1954/55. Vad utskottet i sitt utlåtande nr 1 förordat beträffande tidpunkten och sättet för motbokssystemets avskaffande torde icke vara ägnat att inverka på tidsschemat för det planerade upprustningsprogrammet. Utskottet har därför intet att erinra mot vad departementschefen uttalat och förordat i propositionens avsnitt rörande forskningens, undervisningens och upplysningens roll i den framtida nykterhetspolitiken.

Vad gäller *alkoholforskningens* framtida utbyggnad, betonar departementschefen i propositionen värdet av en intim samverkan mellan företrädarna för de skilda forskningsområdena. Departementschefen avser därmed en samverkan såväl mellan den medicinska och den sociala (sambhällsvetenskapliga) alkoholforskningens representanter som mellan företrädarna för den teoretisk-medicinska och den klinisk-medicinska alkoholforskningen. Utskottet vill understryka vad departementschefen därvid uttalat och särskilt framhålla den betydelse, som ett väl genomfört grupparbete bör förväntas få i kampen mot alkoholism och alkoholmissbruk.

Beträffande frågan om en samordning av den medicinska och den sociala alkoholforskningen hänvisar departementschefen till ett uttalande i årets statsverksproposition (VIII ht p. 344), vari förutsatts, att de medicinska och samhällsvetenskapliga forskningsråden träffar överenskommelse om en

samordning av alkoholforskningens olika grenar, vilken samordning i enlighet med 1944 års nykterhetskommittés rekommendationer borde få den formen, att det medicinska forskningsrådets nämnd för alkoholforskning förstärktes med representanter för det samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Statsutskottet, till vilket statsverkspropositionen, såvitt nu är i fråga, hänvisats, har icke haft något att erinra mot vad departementschefen sålunda förordat. Av statens medicinska forskningsråd har utskottet inhämtat, att en överenskommelse av nu berört slag redan träffats mellan de båda forskningsråden. Utskottet vill i anslutning härtill framhålla att det sålunda organisatoriskt inledda samarbetet bör vara ägnat att ge den fortsatta alkoholforskningen en planmässig och allsidig inriktning.

Propositionens förslag beträffande den medicinska alkoholforskningens gestaltning bygger helt på samordningstanken. I likhet med nykterhetskommittén förordar departementschefen inrättandet av en professur i teoretisk alkoholforskning, vilken befattning enligt departementschefens mening lokalt bör anknytas till den planerade specialkliniken för alkoholsjukdomar. I sistnämnda avseende innebär propositionen en annan lösning än den nykterhetskommittén avsett. Utskottet finner departementschefens förslag tilltalande och ser med tillfredsställelse tillkomsten av en medicinsk institution för både teoretisk och klinisk alkoholforskning. Ett nära samarbete mellan de olika forskargrupperna, sysselsatta inom ett och samma sjukhus och med samma patientmaterial till sitt förfogande, synes erbjuda alkoholforskningen i dess helhet betydande fördelar och bör därför även vara ägnat att snabbt omsätta vunna resultat i den praktiska sjukvården.

Utskottet har i övrigt icke något att erinra mot vad departementschefen uttalat i denna del.

Beträffande riktlinjerna för den framtida *undervisningen i alkoholfrågan* vid skolor och utbildningsanstalter ansluter sig propositionen i allt väsentligt till nykterhetskommitténs förslag på detta område. Utskottet delar den i propositionen uttalade meningen, att kunskaper om alkoholens inverkan på organismen samt om alkoholbrukets sociala verkningar bör meddelas i naturlig anslutning till undervisningen i respektive huvudämnen. Såsom departementschefen förordat bör därför bestämmelser härom infogas i undervisningsplaner och metodiska anvisningar. Utskottet har uppmärksammat, att departementschefen icke tagit definitiv ställning till frågan, om nu gällande cirkulär rörande nykterhetsundervisningen (SFS 1928: 351) bör helt ersättas eller endast kompletteras med nyssnämnda bestämmelser. Enligt utskottets mening synes det lämpligt att ifrågavarande cirkulär förblir i kraft intill dess säker garanti vunnits att nu berörda kunskapsmoment införlivats med den ordinarie undervisningen genom vederbörliga föreskrifter i undervisningsplaner och metodiska anvisningar.

Utskottet vill jämväl understryka, vad departementschefen anfört beträffande läkarens ställning i det nykterhetsfrämjande arbetet. I detta sammanhang får utskottet fästa uppmärksamheten på att departementschefen i en den 27 mars 1954 dagtecknad proposition, nr 212, angående reformering av läkarutbildningen bland annat framhållit betydelsen av att alkoholsjukdomarna och därmed sammanhängande problem ägnas särskild uppmärksamhet på olika stadier av den medicinska utbildningen, i synnerhet vid den form av teoretisk och klinisk samundervisning, som i framtiden avses bli ett viktigt inslag i den allmänna läkarutbildningen.

Utskottet har i övrigt intet att erinra mot vad departementschefen anfört i denna del.

Vad departementschefen förordat i de delar av propositionen som rör *Centralförbundet för nykterhetsundervisning* kan utskottet helt tillstyrka.

I propositionen föreslås nya former för statens stöd åt *nykterhetsorganisationerna* samt i anslutning därtill väsentligt höjda bidrag till dessa organisationers verksamhet och därmed sammanhängande ändamål. Utskottet biträder till alla delar den motivering, som departementschefen anfört till stöd för nu ifrågavarande anslagshöjningar.

I de föreslagna anslagsposterna till s. k. speciella bidrag ingår enligt propositionen ett sammanlagt belopp av 300 000 kronor, avsett som en tillfällig förstärkning för budgetåret 1954/55. Inom utskottet har rått tvekan, huruvida förstärkningsanslag av denna storleksordning kan på ett ändamålsenligt sätt utnyttjas under nästkommande budgetår. Utskottet vill i anledning härav fästa uppmärksamheten på att medelsanvisningen enligt propositionen i fortsättningen — i motsats till tidigare praxis — bör ske under ett reservationsanslag. Vikten av att nu ifrågavarande bidrag användes på ett planmässigt sätt bör enligt utskottets mening särskilt understrykas. Genom den tekniska anordningen med ett reservationsanslag ges anvisning på att en etappmässig förbrukning jämväl under ett kommande budgetår kan vara att föredraga.

I de båda likalydande motionerna I:486 och II:625 förordas särskilt stöd åt soldathemsverksamheten genom en höjning av nu ifrågavarande anslag med 75 000 kronor; den i propositionen föreslagna anslagsposten till upplysningsverksamhet bland speciella befolkningskategorier skulle förstärkas med detta belopp. Utskottet vill i anledning av motionärernas motivering för detta förslag framhålla, att propositionen på denna punkt liksom i fråga om övriga anslagsposter till speciella bidrag — vilka principiellt tänkes stå till disposition även för andra sammanslutningar än egentliga nykterhetsorganisationer — på ett undantag när icke redovisar någon namngiven organisation, som här bör kunna komma i fråga. Utskottet finner icke anledning att frånga den i propositionen intagna ståndpunkten

beträffande tillsynsmyndighetens, d. v. s. skolöverstyrelsens, prövningsrätt i detta avseende. Ej heller finner utskottet skäl föreligga att i anledning av motionerna yrka bifall till högre medelsanvisning än den i propositionen föreslagna.

1953 års utredning har i sin motivering för den sist berörda anslagsposten till upplysningsverksamhet bland speciella befolkningskategorier understrukit betydelsen av nykterhetsarbetet bland motorförarna. Departementschefen har lämnat utredningens uttalande på denna punkt utan erinran. Utskottet finner angeläget att ytterligare betona vikten av att denna befolkningsgrupp erhåller tillbörliga insikter om alkoholbrukets inverkan på organismen och dess funktioner. Särskild betydelse torde en intensifierad upplysning i alkoholfrågan kunna förväntas få vid den grundläggande motorförarutbildningen i körskolorna.

Utskottet har i övrigt icke något att erinra mot vad departementschefen yttrat i denna del.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

I) att riksdagen måtte, med bifall till förevarande proposition, nr 155,

a) besluta, att en *professur i teoretisk alkoholforskning* skall inrättas vid karolinska medikokirurgiska institutet vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock tidigast från och med den 1 juli 1955;

b) till *Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning* för budgetåret 1954/55 under riksstatens åttonde huvudtitel anvisa ett reservationsanslag av 760 000 kronor;

c) till *Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.* för budgetåret 1954/55 under riksstatens åttonde huvudtitel anvisa ett reservationsanslag av 1 434 200 kronor;

II) att motionerna I: 486 och II: 625 — såvitt de hänför sig till propositionen nr 155 och i den mån de i angivna del ej kan anses besvarade genom vad utskottet hemställt under I — icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 maj 1954.

På särskilda utskottets vägnar:

RICKARD SANDLER.

Vid detta ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Sandler, Sundelin, Pettersson, Nils Elowsson, Wahlund, Franzon, fru Carlqvist, herrar Lundqvist, Englund, Elfving, Huss och Theodor Johansson; samt

från andra kammaren: herrar Olsson i Gävle, Sundström, fru Ewerlöf, fröken Öberg, fru Johansson i Norrköping, herrar Helén, Lindholm, Braconier, Rimmerfors, Engkvist, Andersson i Brämhult och Nihlfors.

Reservationer.

1) av herrar *Wahlund, Franzén, Onsjö* och *Helén*, vilka ansett *dels* att något uttalande om förläggningsorten för forskningsinstitutionen icke bör göras, när den skall kombineras med specialkliniken och dennas placering icke med visshet kunnat bestämmas, *dels ock* att utskottets hemställan bort ha följande lydelse.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

I) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 155 icke kunnat oförändrad bifallas,

a) besluta, att en *professur i teoretisk alkoholforskning* inrättas vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock tidigast från och med den 1 juli 1955;

b) till *Bidrag* — — — lika med utskottet — — — 760 000 kronor;

c) till *Bidrag* — — — lika med utskottet — — — 1 434 200 kronor;

II) att motionerna — — — lika med utskottet — — — riksdagens åtgärd.

2) av herrar *Huss* och *Braconier*, vilka ansett *dels* att utskottets yttrande i fråga om alkoholforskningen bort ha följande lydelse.

Vad gäller — — — lika med utskottet (s. 38) — — — och alkoholmissbruk.

Beträffande frågan — — — lika med utskottet (s. 38—39) — — — allsidig inriktning.

Propositionens förslag beträffande den medicinska alkoholforskningens gestaltning bygger helt på samordningstanken. I likhet med nykterhetskommittén förordar departementschefen inrättandet av en professur i

teoretisk alkoholforskning, vilken befattning enligt departementschefens mening lokalt bör anknytas till den planerade specialkliniken för alkoholsjukdomar. I sistnämnda avseende innebär propositionen en annan lösning än den nykterhetskommittén avsett. Utskottet finner departementschefens förslag tilltalande och ser med tillfredsställelse tillkomsten av en institution representerande olika sidor av alkoholforskningen. Ett nära samarbete mellan de olika forskargrupperna, sysselsatta inom ett och samma sjukhus och med ett enhetligt patientmaterial till sitt förfogande, synes erbjuda alkoholforskningen i dess helhet betydande fördelar och bör därför även vara ägnat att snabbt omsätta vunna resultat i den praktiska sjukvården. Vid tillsättande av professuren i fråga bör avseende fästas vid meriter, icke blott i teoretisk alkoholforskning, utan även i sådan alkoholforskning som bedrivs från invärtesmedicinska eller neurologiska utgångspunkter. Något uttalande om förläggningsorten för forskningsinstitutionen bör icke göras, enär den skall kombineras med specialkliniken och dennas placering icke med visshet kunnat bestämmas.

dels ock att utskottets hemställan bort ha följande lydelse.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

I) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 155 icke kunnat oförändrad bifallas,

a) besluta, att en *professur i alkoholforskning* skall inrättas vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock tidigast från och med den 1 juli 1955;

b) till *Bidrag* — — — lika med utskottet — — — 760 000 kronor;

c) till *Bidrag* — — — lika med utskottet — — — 1 434 200 kronor;

II) att motionerna — — — lika med utskottet — — — riksdagens åtgärd.
